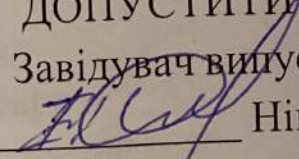

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри

Ніна РЖЕВСЬКА
« ___ » _____ 2022 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

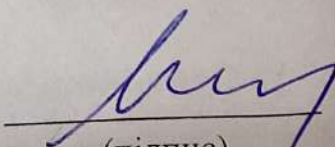
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»

**Тема: «ДОКТРИНА "ТРЬОХ ВІЙН" КНР ЯК ІНСТРУМЕНТ ГЛОБАЛЬНОЇ
ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ»**

Виконавець: здобувач вищої освіти 2 курсу, 208 М групи, Більовська Юлія Ігорівна

Керівник: д.і.н., проф., професор кафедри міжнародних відносин, інформації та
регіональних студій Троян Сергій Станіславович

Нормоконтролер

(підпис)

Олексій МЕНДРИН

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	7
1.1. Стан наукової розробки та джерельна база проблеми.....	7
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження	9
РОЗДІЛ 2. СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРИКЛАДИ ВИКОРИСТАННЯ ДОКТРИНИ «ТРЬОХ ВІЙН» КНР	12
2.1. Особливості становлення та сутнісні характеристики концепції «Трьох війн» КНР	12
2.2. Медійна зброя Китаю та глобальна медіа стратегія.....	21
2.3. Інформаційно-психологічні операції КНР в основі психологічної війни.....	30
2.4. Використання міжнародного права та національного законодавства як інструменту правової війни КНР.....	36
РОЗДІЛ 3. ПРОТИСТОЯННЯ КНР ТА РЕСПУБЛІКИ ТАЙВАНЬ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКТРИНИ «ТРЬОХ ВІЙН».....	41
3.1. Використання доктрини «Трьох війн» КНР як засобу гібридного тиску на Республіку Тайвань.....	41
3.2. Системний аналіз «тайванського питання» на сучасному етапі та формування сценаріїв розвитку конфлікту.....	49
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДПП – Демократична прогресивна партія (Тайвань)

ЗМІ – Засоби масової інформації

КНР – Китайська Народна Республіка

КР – Китайська Республіка

НВАК – Національно-визвольна армія Китаю

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ПсО – Психологічні операції

СУАР – Сінцзян-Уйгурський автономний регіон

США – Сполучені Штати Америки

ЦВР – Центральна військова рада (Китай)

ЦК КПК – Центральний комітет комуністичної партії Китаю

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На тлі зростання рівня напруженості не тільки в регіоні Східної та Південно-Східної Азії, а й світі, прагнення КНР до гегемонії набуває нових рис. Китайська Народна Республіка володіє потужними економічними, дипломатичними, військовими та технологічними засобами, що у поєднанні з амбіціями та намірами Піднебесної найбільш ймовірно виступають загрозою світовій безпеці та стабільності. Доктрина «Трьох війн» НВАК (КНР) як стратегія інформаційно-психологічного та гібридного впливу на інші держави регіону та світу ставить на меті відстоювання власних інтересів та набуває ще більшої актуальності на фоні узаконення Президентом КНР директиви про проведення закордонних військових спецоперацій.

Доктрина «Трьох війн» КНР, що поєднує у собі засоби медіа впливу, психологічну та правову війну, використовується Китаєм для створення вигідних умов вирішення або ведення конфлікту в політичній площині, а також дозволяє формувати наративи, що служать інтересам Китаю та підривають волю та дії противника на міжнародній арені. Застосування маніпуляцій та дезінформації в медіа середовищі, правовій системі та психологічний тиск на супротивника також може виступати підґрунтям для проведення майбутніх військових операцій «мирного характеру», зокрема напад на Тайвань або подальше відстоювання власної позиції у Південно-Китайському морі чи у конфлікті з Індією довкола плато Доклам.

Мета дослідження – дослідження історичних особливостей, ознак та регіональних й глобальних загроз ведення гібридної та інформаційно-психологічної війни КНР на основі доктрини «Трьох війн» НВАК.

Відповідно до мети поставлені наступні **завдання**:

- проаналізувати головні історичні та засадничі особливості концепції «Трьох війн» Національно-визвольної армії Китаю;
- дослідити основні компоненти доктрини «Трьох війн» КНР – медіа війну, психологічну війну та правову війну, а також основні приклади їх застосування Китаєм на регіональному рівні;

– охарактеризувати засади та приклади застосування доктрини «Трьох війн» КНР як засобу інформаційно-психологічного та гібридного тиску на Республіку Тайвань;

– визначити ризики та загрози застосування військової сили Китаю проти Тайваню у майбутньому, а також можливі сценарії розвитку подій.

Об’єкт дослідження – стратегія гібридної та інформаційно-психологічної війни Китайської Народної Республіки.

Предмет дослідження – доктрина «Трьох війн» КНР як засіб досягнення глобальних цілей.

Методи дослідження – включають в себе сукупність загальнонаукових та конкретно-наукових методів дослідження:

– системний метод дозволив забезпечити цілісне вивчення стратегії інформаційно-психологічної та гібридної війни КНР за допомогою використання доктрини «Трьох війн»;

– за допомогою політико-правового методу був здійснений аналіз доктрин, законів, військових директив тощо КНР, укладених Китаєм двосторонніх й міжнародних договорів, а також підписаних міжнародних конвенцій;

– хронологічний метод забезпечив здійснити дослідження впровадження та використання доктрини «Трьох війн» в хронологічній послідовності;

– за допомогою системного аналізу було досліджено загальний стан відносин між КНР, Тайванем та США, визначення головних інтересів та цілей суб’єктів даного питання, формування альтернативних варіантів розвитку ситуації у майбутньому.

Апробація отриманих результатів. На X Всесвітньому конгресі «Авіація в ХХІ столітті – Безпека в авіації та космічні технології» (м. Київ, 28–30 вересня 2022 року) були опубліковані тези доповіді у секції «Міжнародні відносини в умовах глобальних викликів сучасності». Тема доповіді: «Доктрина «Трьох війн» КНР як глобальна стратегія впливу на міжнародній арені» [2].

Автором також були оприлюднені тези доповіді та обговорювалися на Круглому столі «Європейські стандарти освітніх програм: молодь і наука» (м. Київ,

10 листопада 2022 року). Тема доповіді: «Кібервійна як інструмент впливу КНР» [3].

На Восьмій всеукраїнській студентській науковій конференції «Актуальні проблеми соціальних комунікацій» (м. Київ, 30 травня 2022 року) були опубліковані тези доповіді на тему «Особливості ведення інформаційної війни РФ проти України» [4].

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями і складається з вступу, змісту, переліку умовних скорочень, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та літератури. Список використаних джерел складає 74 найменування. Загальний обсяг магістерської роботи становить 73 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробки та джерельна база проблеми

На сьогодні існує велика кількість наукових досліджень на тему ведення гібридної війни та інформаційно-психологічної війни КНР із застосуванням доктрини «Трьох війн» Національно-визвольною армією Китаю. Важливість таких досліджень підтверджує зацікавленість у вивченні концепції доктрини, її історичних особливостей, ризиків та загроз її застосування Китаєм не тільки для регіональної, а й світової безпеки на тлі зростання амбіцій та прагнень Піднебесної.

Дослідження на тему доктрини «Трьох війн» КНР достатньо широко представлено у працях зарубіжних дослідників. Серед головних науковців слід виокремити Н. Бішта, Т. Волтона, В. Гамбхіра, Р. Джайна, Д. Каточ, С. Квірка, М. Кларка, Е. Кочрана, П. Помаранцева, А. Сінгха, С. Халпера, Е. Ясіелло та багато інших.

До наукових статей та публікацій, що висвітлюють окремі аспекти стратегії інформаційно-психологічної та гібридної війни КНР, специфіки їх проведення тощо можна віднести праці Н. Бішта «Плато Доклам та доктрина «Трьох війн» [41], Т. Волтона «Три війни Китаю» [72], Е. Кочрана «Три війни» Китаю: операції впливу Народно-визвольної армії» [48], С. Халпера «Китай: доктрина «Трьох війн» [50] тощо.

Конкретні приклади застосування доктрини «Трьох війн» НВАК у зовнішній та внутрішній політиці детально розглядається у таких наукових працях: Н. Бішта «Плато Доклам та доктрина «Трьох війн» [41], Д. Каточ «Протидія стратегії «Трьох війн» Китаю» [54], М. Кларк «Застосування Китаєм «Трьох війн» у Південно-Китайському морі і Сіньцзяні» [47], А. Сінгх «Три війни Китаю та Індія» [63], та багато інших.

До наукових статей та публікацій, що висвітлюють окремі аспекти інформаційних війн, специфіки їх проведення, еволюцію інформаційного

протиборства, можна віднести працю І. Валюшко «Еволюція інформаційних війн: минуле і сучасність» [6], де автор розкриває роль інформації у веденні війн, проводить паралелі між минулим і сучасним концептом інформаційних війн. До монографій та навчальних посібників, в яких описується тематика інформаційних війн, інформаційно-психологічних операцій, розглядаються їх історія, види, засоби та особливості, зокрема, досліджується практика ведення інформаційних війн в історії Стародавнього Китаю, можна віднести працю М. Скулиша «Історія інформаційно-психологічного протиборства» [10].

Проведення кібероперацій КНР як інструменту глобального впливу на міжнародній арені, а також в рамках застосування доктрини «Трьох війн» як методу психологічного тиску на опонента широко досліджуються в працях таких зарубіжних науковців як Р. Беббер «Кібер дракон» [40], а також С. Халпера «Китай: доктрина «Трьох війн» [50], Е. Ясіелло «Стратегія «Трьох війн» Китаю пом'якшує наслідки кібершпигунської діяльності» [52] тощо.

Сучасний конфлікт Китайської Народної Республіки та Республіки Тайвань, ризики та загрози його розгортання, роль США у його перебігу висвітлюється у наукових статтях та дослідженнях О. Жеваго «Тайванська карта» як інструмент реалізації геополітичних інтересів США та КНР» [9], Д. Топчія «Вплив відносин між США і КНР на вирішення «тайванського питання» на сучасному етапі» [31], О. Шевчука «Тайванська проблема» в контексті дестабілізації системи міжнародних відносин російсько-українською війною» [35].

Джерельну базу дослідження складають офіційні документи, навчальні посібники, наукові праці, статті та публікації та інші інформаційні ресурси. Дана праця базувалася на основі аналізу наукових статей, публікацій, підручників таких авторів як С. Бернацький, Н. Бішт, І. Валюшко, Т. Волтон, В. Гамбхір, Р. Джайн, О. Жеваго, Д. Каточ, С. Квірк, М. Кларк, М. Копійка, Е. Кочран, М. Лібікі, П. Помаранцева, А. Сінгх, Є. Скулиш, Д. Топчій, С. Халпер, О. Шевчук, Е. Ясіелло тощо. Також у дослідженні було використано матеріали американського аналітичного центру RAND, українського аналітичного центру ADASTRA, приватної компанії з кібербезпеки Recorded Future, Закону Китаю «Про протидію

розколу країни» 2005 року тощо.

Дослідження проводилося на основі даних офіційних веб-сайтів державних установ Тайваню, статей українських часописів, даних аналітичних та дослідницьких центрів тощо.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

На сьогодні є декілька тлумачень поняття доктрини «Трьох війн» КНР. Можливо, це пов'язано із збільшенням прикладів використання даної доктрини на практиці, що породжує зацікавленість у її дослідженні.

У 2003 році Комуністична партія Китаю (КПК), Центральний комітет і Центральна військова комісія (ЦВК) схвалили концепцію «Трьох війн», а саме «концепцію гібридної війни НВАК, спрямовану на формування ключових сфер конкуренції на власну користь» [50, с. 27].

Стратегія національної безпеки Сполучених Штатів 2018 року охарактеризувала Китай як «ревізіоністську державу» і зазначила, що Китай «проводить довгострокову стратегію утвердження влади шляхом поєднання ініціативи військової модернізації, примусових економічних заходів та операцій впливу» [65]. А військовий аналітик та колишній морський офіцер А. Сінгх зазначає, що стратегія «Трьох війн» Китаю є «іншим видом інформаційного протиборства» [63, с. 30].

На сьогоднішній день існує також багато визначень поняття інформаційної війни. Це пояснюється тим, що інформаційна війна або інформаційне протиборство є явищем багатограним та тотальним, особливості якого різняться в залежності від того в яких умовах та історичних реаліях вона проводиться.

Політична енциклопедія України визначає «інформаційну війну» як «протиборство між державами в інформаційному просторі з метою впливу на критично важливі структури, інформаційні системи, процеси та ресурси з метою зруйнування політичної, економічної та соціальної систем, дестабілізації суспільства й державності супротивної сторони» [23, с. 298].

Є. Скулиш окреслює це поняття так: «інформаційна війна (ІВ) – форма ведення інформаційного протиборства (ІІ) між різними суб'єктами (державами, неурядовими, економічними або іншими структурами), що передбачає здійснення комплексу заходів із завдання шкоди інформаційній сфері конфронтуючої сторони й захисту власної інформаційної безпеки» [10, с. 27].

М. Лібікі дає наступну характеристику даному явищу інформаційної війни: «інформаційна війна – це засоби, які включають збір, передачу, захист, маніпулювання, спростування, заперечення та знищення інформації, завдяки яким можна встановити перевагу над супротивником» [55, с. 10].

Багато українських дослідників та науковців виокремлюють чотири підходи до визначення поняття «інформаційна війна». Перше, це окреслення поняття «інформаційної війни» як «сукупності політичних, економічних, соціальних, дипломатичних та технічних методів, способів і засобів, які передбачають вигідний вплив на інформаційну сферу об'єкта зацікавленості та захисту власної в інтересах досягнення поставленої цілі». Другий підхід визначає інформаційну війну як «найгострішу форму протистояння в інформаційному просторі, обов'язковою умовою якої є протистояння різних за спрямованістю агресивних сторін». За третім підходом інформаційна війна трактується, як форма ведення військових дій за допомогою інформаційних електронних засобів. Четвертий підхід інтерпретує інформаційну війну як «протистояння сучасних найновіших технічних систем» [11, с. 10].

Поняття «гібридної війни» також має велику кількість різних визначень і значень. Вперше даний термін застосували американські фахівці у військовому контексті. Вони зазначили, що гібридна війна – це «використання комбінації звичайних нерегулярних та асиметричних дій у поєднанні з інформаційно-психологічними маніпуляціями, політичним та ідеологічним конфліктом» [19, с. 126]. Американський вчений М. Маклюен, який ввів поняття гібридної війни, вважав засоби комунікації новим ресурсом держави та довів, що сучасні війни відбуваються в інформаційному просторі [33, с. 67].

Доктор політичних наук Л. Чекаленко визначає поняття гібридної війни

наступним чином. «Гібридна війна – військова стратегія, яка об'єднує звичайну війну, малу й кібервійну. Також термін «гібридна війна» використовують для опису атак із застосуванням ядерної, біологічної та хімічної зброї, саморобних вибухових пристроїв та інформаційної війни. На думку дослідниці даний термін використовують тоді, коли мають на меті охарактеризувати складну динаміку бойового простору, що передбачає гнучку та швидку реакцію [34, с. 42].

Поняття «гібридної війни» широко розглядалося в наукових дослідженнях американських військових та науковців. За словами підполковника Корпусу морської піхоти США Б. Немета, гібридна війна – це «сучасний вид партизанської війни», який «об'єднує сучасні технології та сучасні методи мобілізації» [32, с. 366]. Генерал– лейтенант у відставці Н. Фрейєр з Центру стратегічних і міжнародних досліджень США окреслив чотири загрози, які несе з собою гібридна війна: 1) традиційні; 2) нетрадиційні; 3) тероризм; 4) підривні (використовуються технології для протидії переваги у військовій силі) [32, с. 366].

Ф. Хоффман, відомий дослідник гібридних війн та лейтенант Воєнно-морських сил США, визначає гібридну війну як будь-які дії ворога, що швидко та ефективно використовує найрізноманітніші комбінації дозволеної зброї, партизанську війну, тероризм, злочини на полі бою, і все це з метою досягнення політичних цілей [17, с. 7].

Отже, ми можемо спостерігати, що завдяки своїй актуальності та важливості питання доктрини «Трьох війн» КНР, що є не чим іншим як поєднанням засобів гібридного та інформаційного характеру, постійно досліджується. Існує також багато визначень інформаційної війни та гібридної війни, що зумовлено багатогранністю та особливістю даного поняття.

РОЗДІЛ 2. СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРИКЛАДИ ВИКОРИСТАННЯ ДОКТРИНИ «ТРЬОХ ВІЙН» КНР

2.1. Особливості становлення та сутнісні характеристики концепції «Трьох війн» КНР

У 2003 році Китайська комуністична партія, Центральний Комітет та Центральна військова комісія ухвалили керівну концепцію інформаційних операцій Народно-визвольної армії Китаю – «Правила політичної роботи НВАК». Вище зазначений документ розповідає про концепцію «Трьох війн» та основні функції НВАК, яка покликана захищати «ключові інтереси» КПК. Модернізовані в подальшому, «Правила політичної роботи» містили чіткі рекомендації ведення асиметричних війн майбутнього, а саме використання медіа війни, психологічної війни та правової війни як ефективного засобу впливу на опонента [63, с. 28].

Головною метою запровадження та використання концепції «Трьох війн» є створення вигідних умов вирішення або ведення конфлікту в політичній площині, що дозволяє формувати наративи, що служать інтересам Китаю та підривають волю та дії противника. Для цього КНР використовує весь спектр маніпуляцій та дезінформації в медіа середовищі, правовій сфері та застосовує психологічний тиск на супротивника для досягнення мети. Серед функцій застосування концепції можна виокремити контроль над публічною думкою, вплив на рішучість супротивника до спротиву, вплив на емоційний стан ворога, колапс керівних органів влади опонента, захист від психологічного впливу на власне населення, обмеження дій опонента у правовій сфері тощо [41, с. 295].

Концепція «Трьох війн» буквально виступає стратегією перемоги над супротивником без вступання у війну. Однак, використання міжнародного права у поєднанні з психологічними прийомами та медіа пропагандою може стати підґрунтям для проведення військової операції. Таким чином використання всіх компонентів концепції «Трьох війн» одночасно або окремо може свідчити про загрозу з боку КНР розпочати гібридну агресію у майбутньому [50, с. 31]. Адже

Китай використовує дану стратегію у своїй глобальній гібридній війні, що дає їй змогу мати істотні територіальні здобутки майже без жодного пострілу.

Всі три види війн – психологічна війна, війна за громадську думку або медіа війна та правова війна реалізуються на тактичному, агітаційному та стратегічному рівнях. Варто зазначити, що медіа війна та правова війна мають більший вплив застосування на стратегічному рівні, тоді як психологічна війна може відігравати роль на всіх трьох рівнях [41, с. 296].

На стратегічному рівні концепція «Трьох війн» поділяється на національний рівень, рівень національної безпеки та військово-стратегічний рівень. На національному рівні метою «Трьох війн» є захист національних інтересів та основних цінностей та потреб громадянина й суспільства, включаючи підтримання миру, територіальну цілісність та суверенітет держави, глобальну та регіональну безпеку. На рівні національної безпеки «Три війни» – це наступальна та оборонна діяльність для захисту всеосяжної національної безпеки, куди входять питання підтримки та захисту політичної системи Китаю, охорони та поширення соціалістичної ідеології, підтримання та розвиток економіки, захисту інформації та, навіть, контроль за моральними цінностями. Військово-стратегічний рівень концепції «Трьох війн» реалізовується за допомогою необхідних заходів з розробки та впровадження військової стратегії КНР на випадок розгортання війни або запобігання ескалації конфліктів [41, с. 296].

На агітаційному та тактичному рівнях доктрина «Трьох війн» застосовується з початком бойових дій та є невід’ємним та інтегрованим компонентом військових операцій КНР, що включають в себе операціями збройних сил, флоту, авіації, космічних сил або підрозділів радіоелектронної боротьби. Застосування даної доктрини під час війни націлене психологічно впливати на суспільство опонента та ворожі війська, спрямоване на пряму допомогу у проведенні військових дій та створення сприятливих умов для військових операцій [41, с. 296].

Медіа війна або війна за громадську думку виступає так званим підґрунтям для проведення психологічної та правової війни. Цілями медіа-війни є зберегти моральний дух власного населення, заручитися його підтримкою, а також послабити

бажання ворога до боротьби [48, с. 4]. Медійна війна використовує всі можливі канали поширення інформації, включаючи фільми, телевізійні програми, книги, Інтернет, глобальну мережу ЗМІ, друковані видання тощо [50, с. 30]. Медіа війна є своєрідною можливістю змінити свідомість за допомогою формування та поширення наративів, тобто історій, поглядів чи думок, що дозволять досягти мети, змінивши думки в головах аудиторії на яку спрямований вплив.

Медіа війна націлена як на зовнішню (населення країн Східного регіону Азії, населення країн світу, міжнародні та регіональні організації тощо), так і на внутрішню (представники китайської інтелігенції, партійні працівники, національні меншини, пересічні громадяни) аудиторію. Для зовнішньої аудиторії Китай презентує себе як країну з довгою історією «дружби та співробітництва» з сусідніми державами, лідери якого заслуговують на довіру та плідну співпрацю. Внутрішню аудиторію переважно переконують у політичних, економічних, технологічних, військових та культурних досягненнях КПК, щоб створити образ політичної стабільності, процвітання, внутрішньої гармонії та військової могутності [48, с. 5]. Медійна війна КНР спирається на чотири головні стовпи: домінування в інформаційному просторі (першість у поширенні інформації), відповідність до національних цілей держави, використання всіх можливих засобів поширення інформації (ЗМІ, телебачення, соціальні мережі, діаспора тощо) та гнучкість й здатність змінюватися відповідно до цілей і завдання КПК [52, с. 52].

Психологічна війна має глибоке коріння в класичній китайській військовій стратегії. Концепція психологічних операцій, як правило, спрямована на моральний стан супротивника, що забезпечується за допомогою телебачення, радіомовлення, гучномовців, листівок, різноманітних військових та психологічних операцій тощо [72, с. 5]. Академія військових наук НВАК метою психологічної війни визначає «вплинути, стримати та/або змінити думки, емоції та звички противника».

Психологічна війна спрямована на те, щоб зруйнувати апарат прийняття рішень супротивника і підірвати його здатність вести військові операції шляхом деморалізації ворожого військового складу та цивільного населення. Операції психологічної війни спрямовані на те, щоб створити сумніви, розпалювати настрої

проти лідерів, а також змінити чи сформувані уявлення про уряд противника чи громадськість [72, с. 6]. Операції психологічного впливу можуть застосовуватися у вигляді дипломатичного тиску, накладання різного роду санкцій, арешту суден, демонстрації сили тощо.

Завдання психологічної війни описані в доктрині Національно-визвольної армії Китаю. Серед поставлених задач, головними є такі: підкреслення власних переваг, зокрема у військовій сфері, з метою зміцнити впевненість власного народу та вплинути на впевненість супротивника, наголошення на «справедливості» власної позиції, розпалювання розбрату в лавах суперника, підриг його морального стану та авторитету, застосування контрпропаганди для захисту власного населення від ворожого впливу тощо [48, с. 6].

Правова війна – це використання національного законодавства, міжнародного права тощо з метою відстоювання власних інтересів у правовій сфері, створення сумнівів серед супротивника, його органів влади, а також сумнівів серед міжнародної спільноти щодо виправданості дій опонента [54, с. 11]. Правова війна може мати вигляд використання фальшивих географічних карт, де зображено спірні морські акваторії як китайські, або спотворених тлумачень закону, де іноземні території позначаються китайськими провінціями. Доволі часто війна за допомогою права використовується КНР як можливість легалізувати будь-яку дію заднім числом, тобто надати законності майбутнім власним крокам на міжнародній арені чи всередині власної країни [50, с. 50].

Інструментами правової війни є національне законодавство, міжнародне законодавство, судове право, судові рішення, використання діяльності правоохоронних органів тощо, які можуть використовуватися окремо або в поєднанні для досягнення відповідних цілей [48, с. 7]. Зазвичай правова війна не виникає сама по собі, а є частиною більшої військової кампанії чи кампанії боротьби з громадською думкою/ЗМІ.

Правова війна відображає як традиційні китайські, так і марксистські погляди на те, що закон має служити ідеологічним інструментом політики. КПК завжди розглядала закон як інструмент управління та як інструмент, що не накладає

обмеження на партію та дозволяє легітимізувати правові дії заднім числом. З точки зору китайських політичних та військових діячів, правова війна зосереджена на досягненні раніше визначеної мети, дозволяючи КПК зберігати політичну ініціативу в будь-якій суперечці [48, с. 7].

Попри зовнішню розбіжність даних «компонентів» концепції «Трьох війн», вони все ж мають спільну характеристику, а саме здатність маніпулювати громадською думкою. Можна стверджувати, що маніпулювання інформацією є ключем до переконання супротивника в неможливості відмовитися від запропонованої Китаєм стратегії вирішення конфліктної ситуації, розпочатої самим Китаєм. Це буквально можна назвати китайською стратегією «перемоги без ведення бою».

Операції впливу на поведінку та думки супротивника мають довгу історію в китайській стратегічній та військовій науці. «Мистецтво війни» – військовий трактат Сунь-Цзи, перший з семи військових класичних творів китайської літератури, датований орієнтовно між 475–221 роками до нашої ери. Наскрізною ниткою в сюжеті проходить головна ідея твору – «переможна армія здобуває перемогу ще до початку битви» [6, с. 130]. У трактаті відомий стратег відмічав: «Здобути перемогу в боях – це не край мистецтва. Підкорити суперника без бою – ось вінець мистецтва» [6, с. 130]. «Стратагеми» (від гр. *strategema* – військові хитрощі), короткі лаконічні висловлювання описані Сунь-цзи, застосовувалися для того, щоб ввести противника в оману і тим самим здобути перемогу над ним [6, с. 130].

Одним із найголовніших методів психологічного впливу, на думку Сунь-цзи, є дезінформація та маніпуляція. Він писав: «Війна – це шлях омани. Тому, якщо ти можеш що-небудь, показуй противнику, що не можеш; якщо ти користуєшся чим-небудь, показуй йому, нібито ти цим не користуєшся; хоч ти й близько від нього, показуй, нібито ти далеко; хоч ти й далеко від нього, показуй, що ти близько» [10, с. 46].

Цей глибокий історичний досвід продовжує служити лідерам Китаю і по сьогодні. З самого початку китайської революції, Мао Цзедун і Комуністична партія Китаю (КПК) намагалися використовувати іноземну та внутрішню аудиторію, щоб

сформувати історію революції, отримати підтримку населення та дискредитувати своїх супротивників [48, с. 3].

Постійно діючим органом, завданням якого є втілювати в життя концепцію «Трьох війн», є Національно-визвольна армія КНР (НВАК). НВАК вважається одним з головних органів держави, що покликаний підтримувати владу комуністичної партії та виступає гарантом її неперервної влади. Так само як Мао Цзедун зазначав, що «Червона армія — це збройний орган для виконання політичних завдань революції... Червона Армія воює не тільки заради боротьби, а для того, щоб допомогти (КПК) встановити революційну політичну владу» [47, с. 193], Сі Цзінпін на 19-му з'їзді КПК у 2017 році наголосив, що НВАК «готується до військової боротьби по стратегічним напрямкам», а також виступає невід'ємною частиною досягнення Китаєм «омолодження» як потужної держави [48, с. 16].

НВАК є частиною політичного апарату КПК. Вищим керівним органом НВАК є Центральна військова рада (ЦВР) КНР, яка виступає партійним органом, що підлеглий як уряду, так і ЦК КПК. Головою ЦВР є цивільна особа, яка зазвичай виконує одночасно функції Генерального секретаря ЦК КПК і Президента Китаю (наразі усі три посади обіймає Сі Цзінпін). НВАК проводить операції впливу через «функціональні органи», безпосередньо підпорядковані ЦВР, а саме через органи Сил стратегічного забезпечення НВАК та підконтрольні їй засоби масової інформації [48, с. 16].

Центральна військова рада КНР розподіляє свої обов'язки з ведення інформаційних операцій між трьома структурами – Управління з політичної роботи, Управління об'єднаного штабу та Відділу з міжнародного військового співробітництва. Управління об'єднаного штабу відповідає за формулювання та контроль виконання загальної стратегії та вимог НВАК, а також проводить проводить відкриті та таємні розвідувальні операції, що можуть включати в себе операції з впливу на опонента. Розвідувальні структури даного управління відповідають за контроль декількох аналітичних центрів. Наприклад, Китайський інститут міжнародних і стратегічних досліджень і Китайський фонд міжнародних стратегічних досліджень використовується розвідувальними службами для

проведення різноманітних досліджень або для взаємодії з іноземними аналітиками/партнерами [48, с. 16–17].

Управління з політроботи цікаве тим, що відповідає за політичну боротьбу Компартії та веде активну роботу у напрямку Тайваню. Операції різного роду впливу на Тайвань спрямовані на роботу з розпалювання політичних, економічних, культурних тощо негараздів на Тайвані, а також на підрив довіри між демократичною владою острова та політичним естеблішментом США. Відділ з міжнародного військового співробітництва Центральної військової ради НВАК в основному відповідає за ведення співпраці та розбудові політичних зв'язків з міжнародними партнерами – країнами Латинської Америки, Азії та Африки. Співробітництво у військовій галузі надає можливість продемонструвати всьому світові зростаючий військовий потенціал Китаю, підвищити його імідж за кордоном і сприяти досягненню дипломатичних та політичних цілей китайської держави [48, с. 18–21].

Військове планування НВАК більшою мірою визначалося уроками, отриманими від спостереження за потенційними опонентами, наприклад США. Війна в Перській затоці мала глибокий концептуальний вплив на китайське бачення методів ведення війни. Перебіг війни продемонстрував, що війни у XXI столітті будуть більше використовувати високі та інформаційні технології, аерокосмічні системи, та інші високорозвинені та вдосконалені технологічні матеріали, аніж важку військову техніку та людський ресурс. Наприклад, під час війни в Перській затоці Сполучені Штати активно працювали на закордонну аудиторію, намагаючись створити якісну антиіракську коаліцію. Заходи ПсО включали в себе здійснення постійного психологічного тиску спричиненого воєнною обстановкою, вплив на морально-психологічний стан населення та військ Іраку, дезінформація стосовно розміщення американських військ та планів початку бойових дій, розповсюдження чуток тощо. Головним висновком для Китаю стало те, що інформаційна війна та інформаційно-психологічний вплив стають головною зброєю сучасних конфліктів [10, с. 114].

Загалом можна зазначити, що китайська військова та політична стратегія

значно відрізняється від Західної традиційної думки. Застосування стратагем у поєднанні з технологічними інноваціями створює необхідну комбінацію гібридного впливу на опонента, що дозволяє досягати бажаної цілі невійськовими методами. Китай не звик сприймати світ з точки зору «миру та кооперації». Постійне прагнення до гегемонії та економічного зростання постало з китайського бачення світу як постійного «конфлікту та змагання» [40].

Незважаючи на доволі цікаве та незвичне формулювання китайської концепції впливу на громадську думку, сама доктрина «Трьох війн» мало чим відрізняється від аналогічних стратегій, що практикуються в інших країнах. У військовій доктрині США психологічні операції (PsyOps) означають розповсюдження інформації через засоби масової інформації (друковані та електронні медіа) з метою впливу на емоції, думки та поведінку цільової аудиторії. Термін «зв'язки з громадськістю» зазвичай використовується для інформування дуже широкої масової аудиторії про свою політику та дії через ЗМІ. А термін «публічна дипломатія» використовується, коли мається на увазі способи переконання іноземної аудиторії у правильності власної політики, намірів і дій. Публічна дипломатія працює традиційними способами — непрямі дипломатичні та політичні діалоги, офіційні прес-конференції, прес-релізи, інтерв'ю, культурні форуми тощо, і виконує важливу функцію формування іміджу держави та її інституцій на міжнародному рівні [54, с. 11–12].

Закріплення доктрини «Трьох війн» КНР на документальному рівні відбувалося поступово. Останніми текстами, що ілюструють інтеграцію доктрини «Трьох війн» в китайську військову стратегію були видання Академією військових наук НВАК «Науки про військову стратегію» 2013 року, видання Університету національної оборони НВАК «Науки про військову стратегію» 2015 року, а також навчальні матеріали Університету національної оборони НВАК, а саме «Вступ до психологічної війни, правової війни та боротьби за громадську думку» 2014 року [70].

Наприклад, у «Науці про військову стратегію» 2013 року підкреслено важливість використання стратегії «Трьох війн» у військових операціях, а також у політичних чи дипломатичних суперечках. Автори документу зазначають, що дана

стратегія може бути використана для здобуття підтримки власних дій на міжнародній арені. А вже у «Науці про військову стратегію» Університету національної оборони НВАК 2015 року, міститься більш чіткий опис особливостей проведення боротьби за громадську думку, правової та психологічної війни. На думку авторів, боротьба з громадською думкою покликана послабити волю до боротьби супротивника, психологічна війна здатна підірвати бойову силу та рішучість ворога, а правова війна передбачає використання всіх аспектів права, щоб делегітимізувати супротивника. У тексті наголошується на «тісному зв'язку» трьох війн як інтегрованого цілого, яке слід використовувати комплексно. У разі ефективного одночасного впровадження цих стратегій, будуть створені сприятливі умови для успіху на «полі бою» [70].

«Вступ до психологічної війни, правової війни та боротьби за громадську думку» 2014 року представляє вичерпний огляд «Трьох війн», включаючи їх основні завдання, історичний розвиток, теоретичні основи, принципи, реалізацію та тактику. Три війни, як «м'яка сила» НВАК мають на меті впливати на психологію супротивника і використовувати проти нього конкретну інформацію як «зброю». Запровадження «Трьох війн» має інтегруватися з політичною та дипломатичною боротьбою, з проведеннями військових операцій, поєднаннями мирних та військових дій тощо. Цікавим є те, що тут «три війни» розглядаються як засіб «м'якої сили» Китаю [70].

Керуючись даними документами, НВАК застосовує доктрину «Трьох війн» як глобальну стратегію, що використовується для просування інтересів та цілей КНР як під час миру, так і під час війни.

Отже, доктрина «Трьох війн» КНР є відносно новою концепцією ведення гібридної війни КНР заснованою на давніх традиціях китайського військового мистецтва. Поєднання медіа війни, психологічної та правової війни лягло в основу сучасного глобального гібридного впливу Китаю в регіоні та поза його межами. Головною метою концепції, виконання якої контролюється Національно-визвольною армією Китаю, є вплинути на думки та поведінку супротивника та змусити його діяти відповідно до інтересів КПК. Основоположними документами,

що регулюють доктрину є видання Академією військових наук НВАК «Науки про військову стратегію» 2013 р., видання Університету національної оборони НВАК «Науки про військову стратегію» 2015 р., а також навчальні матеріали Університету національної оборони НВАК «Вступ до психологічної війни, правової війни та боротьби за громадську думку» 2014 р. Таким чином, вважається, що доктрина «Трьох війн» КНР є не чим іншим як китайським мистецтвом перемагати у конфлікті, не зробивши жодного пострілу.

2.2. Медійна зброя Китаю та глобальна медіа стратегія

Як вагома частина доктрини «Трьох війн» КНР, медіа війна або війна за громадську думку, – це постійна та безперервна діяльність, що спрямована впливати на сприйняття та ставлення населення до певної події протягом тривалого періоду часу. Медіа війна Китаю покликана впливати на громадську думку власних громадян з метою заручитися підтримкою політичних і військових дій партії, а також здійснювати вплив на супротивника, щоб завадити йому приймати рішення, що суперечать інтересам Китаю.

Медійна війна використовує всі канали поширення інформації, включаючи кіноіндустрію, телевізійні програми, друковану продукцію, Інтернет, глобальну мережу ЗМІ тощо. Дана різноманітність джерел поширення інформації дає можливість НВАК охоплювати широку аудиторію для забезпечення партійних, а отже і національних інтересів та поширювати необхідні наративи, ідеї та погляди, що сприятимуть цьому. Об'єктом китайського медіа впливу є внутрішня аудиторія країни (представники китайської інтелігенції, партійні працівники, національні меншини, пересічні громадяни) та зовнішня аудиторія (населення країн Східного регіону Азії, населення країн світу, міжнародні та регіональні організації тощо) [72, с. 7].

Медійна війна — це є не що іншим, як контроль і використання каналів зв'язку для поширення пропаганди або письмової, візуальної чи усної інформації, яка створена для того, щоб вплинути, маніпулювати чи змінювати ставлення іноземної

чи внутрішньої аудиторії до тієї чи іншої ситуації. Пропагандистські повідомлення подаються таким чином, що спочатку впливають на емоції та почуття людини, а вже потім на раціональне мислення. Останньому у пропаганді відводиться другорядна роль, так як емоційний сплеск від повідомлення повністю захоплює людину і не дає спокійно розмірковувати. Як відомо, пропаганда може бути чорною, білою та сірою. Біла пропаганда — це правдива інформація, джерело якої легко визначити та яка має на меті ввести в оману цільову аудиторію. Сіра пропаганда може бути частково брехливою або частково правдивою джерело якої визначити важко. Чорна пропаганда абсолютно неправдива та не має джерела свого походження. Інформація в усіх її видах може бути пропагандою, якщо вона створена та поширена з метою ворожих політичних намірів [48, с. 4–5].

Серед цілей медіа війни варто виокремити наступні:

- зберігати моральний дух власного населення;
- заручитися підтримкою громадськості серед внутрішньої та зовнішньої аудиторії;
- послабити бажання ворога до боротьби;
- впливати на оцінку ситуації противником тощо [50, с. 71].

Відповідальним за стратегію та контроль проведення медіа війни Китаю є Національно-визвольна армія КНР. Під керівництвом НВАК видається широкотиражна газета PLA Daily, у офісах якої працюють професійні пропагандисти та офіцери китайської армії, які керуються виключно інтересами Комуністичної партії Китаю. PLA Daily використовується як потужний рупор пропаганди та поширення китайського бачення світу за межами країни, а також як якісний інструмент залучення та підтримання населенням Китаю офіційного курсу держави [48, с. 23].

Головною особливістю медіа війни з китайською специфікою є те, що вона керується чіткою та гнучкою стратегією впливу на свого суперника. Затверджена вищим партійним керівництвом та передана у виконавчі державні органи, стратегія медіа впливу Китаю має особливість змінюватися відповідно до політичних, дипломатичних та військових обставин. Дана характеристика дає можливість не

тільки оперативно реагувати на зовнішні чи внутрішні чинники та дії суперника, а й використовувати всі наявні ресурси впливу та поширення інформації [50, с. 71–72].

Відповідно до дослідження науковця Д. Ченга, медійна війна КНР спирається на чотири головні стовпи. По-перше, це важливість бути першим у поширенні інформації про ту чи іншу подію, що забезпечить домінування в інформаційному просторі. Представивши своє повідомлення першим, НВАК сподівається наголосити на справедливості й необхідності своїх операцій впливу, підкреслити національну міць і продемонструвати перевагу своїх сил задля того, щоб підірвати волю супротивника до опору. По-друге, медійна війна повинна узгоджуватися з національними, політичними, дипломатичними та військовими цілями. Дії НВАК із проведення медіа війни мають узгоджуватися з загальною національною стратегією, яка сформована на вищому рівні керівництва КНР. Як наслідок, методи боротьби за громадську думку повинні керуватися «зверху вниз». [52, с. 52].

По-третє, важливим є використання абсолютно всіх можливих засобів поширення інформації – від ЗМІ та Інтернет ресурсів до цивільного населення Китаю та діаспори, що можуть виступати ретрансляторами інтересів та наративів КПК. Більше того, використання населення для здобуття чи поширення важливої інформації, інколи, допомагає отримати більше можливостей, аніж за використання тільки військових каналів зв'язку. По-четверте, медійна стратегія впливу повинна бути гнучкою та здатною до швидких змін, що залежить від стратегічних кроків партії, внутрішньо-політичної та зовнішньо-політичної ситуації, перебігу військових дій тощо. Однак, стратегія медійної війни повинна враховувати існування різних аудиторій і соціальних груп та будуватися відповідно до їхніх потреб, особливостей, статусу тощо. З метою впливу на різні групи населення важливо використовувати різні пропагандистські методи, щоб досягнути бажаного результату. [52, с. 52].

Прикладом китайської пропаганди націленої перш за все на західну аудиторію є рекордна рекламна кампанія вартістю 500 мільйонів доларів, що була проведена КНР у 2018 році. Відповідно до настанови Голови партії Сі Цзіньпіна «добре розповідати історію Китаю», КПК не тільки використовує власні ЗМІ для

досягнення цієї цілі, а й навчає та підкупує іноземних журналістів, купує місця в закордонних ЗМІ та розширює свої державні медіа ресурси до безпрецедентних масштабів. До прикладу, попередник Сі Цзіньпіна, Ху Цзіньтао, у 2009 році витратив 45 мільярдів юанів (9,3 мільярда доларів) на кампанію розширення ЗМІ для розвитку CGTN, Xinhua та газета People's Daily, що зараз є одними з найпоширенішими китайськими ЗМІ [44].

Особливої уваги сьогодні заслуговує Xinhua News, що сьогодні стала найбільшим у світі ЗМІ і за рівнем охоплення аудиторії перевищує такі медіа, як Reuters. Тільки з 2009 по 2011 рік Сінхуа відкрила 40 нових іноземних представництв. У 2017 році це число зросло до 162, а до 2020 року досягло вже 200 [38]. Неурядова організація «Репортери без кордонів» класифікує «Сінхуа» як «найбільшу пропагандистську агенцію у світі», що є не що інше, як опорою контролю державних ЗМІ [74].

Глобальна телевізійна мережа Китаю CGTN, що є державним англomовним телеканалом, транслює для понад 1,2 мільярда людей по всьому світові англійською, російською, арабською, французькою та китайською мовами. Підконтрольний Відділу пропаганди ЦК КПК, CGTN постійно розширює власну присутність серед великої кількості кореспондентів по всьому світу, відкривши іноземні студії у Лондоні, Вашингтоні та Найробі, а також бюро в понад 40 країнах світу [44].

Головною метою такої стратегії є побудувати новий глобальний наратив про Китай, одночасно кидаючи виклик та поширюючи сумнів у ліберальній демократії як ідеальній політичній структурі розвитку сучасного світу. Китайські міжнародні ЗМІ поширюють офіційні наративи КПК та уряду, розвінчують «упереджене» ставлення до Китаю на Заході та створюють дружній образ Китаю, а також образ самого Сі Цзіньпіна, як справедливого та величного правителя Піднебесної. З цією метою, поряд з глобальним міжнародним мовленням, державні медіакомпанії Китаю безкоштовно «постачають» новини закордонним місцевим медіакомпаніям і беруть участь у спільному виробництві, співпраці в технічній сфері забезпечення ефірного мовлення та обміні журналістами. Ці обміни та програми співпраці функціонують як важливий засіб для підняття позитивного іміджу Китаю в їхніх репортажах та

мовленні [39].

Також медіа війна виступає так званим підґрунтям для проведення психологічної та правової війни, так як формує, поширює та захищає відповідні наративи та ідеї, а також виступає ретранслятором та захисником інтересів КПК. До того ж, китайська пропаганда виставляє КПК єдиним законним правонаступником довгої історії та традиційної культури Китаю, підкреслюючи тим самим, нелегітимність влади Тайваню.

Для розширення свого впливу по всьому світу Китай використовує так звану «гостру силу» з метою поширення спрямованої та цензурованої інформації на незалежні інституції інших країн. Поняття «гострої сили» є відносно новим поняттям в концепті сили на міжнародній арені й демонструє еволюцію від «жорсткої» та «м'якої» сили до «гострої». На думку дослідника Дж. Найя-молодшого, «гостра сила» передбачає «спроби однієї країни маніпулювати та управляти інформацією в мас-медіа й освітній сфері іншої держави, щоб увести в оману, розділити/збурити громадську думку в обраній країні або відвернути увагу політикуму та суспільства від негативної інформації про себе» [15, с. 69].

Американські дослідники К. Волкер, Ш. Калатхіл і Д. Людвіг зазначають, що Китай використовує «гостру силу» переважно для нейтралізації критики за кордоном та поширення власних інтересів серед іноземної аудиторії. Науковці пояснюють, що даний концепт притаманний авторитарним режимам та застосовується через використання цензури, маніпулювання, відвертання уваги, дезінформування тощо. Застосування політики «гострої сили» свідчить про великі геополітичні амбіції КНР й характеризується як зовнішні інформаційно-психологічні операції, що реалізуються через широкі зв'язки з діаспорою, освітні програми та наукові дослідження, Інститути Конфуція тощо [15, с. 71–72].

Культурний вплив, як невід'ємна складова «м'якої сили», також використовується як засіб «гострої сили». Яскравим прикладом цього є швидке поширення Інститутів Конфуція по всьому світові. Зараз існує понад 500 Інститутів Конфуція і понад 1000 Класів Конфуція, які не тільки поширюють китайську мову та культуру за кордоном, але й проводять програми академічного обміну, які

надають гранти та стипендії для іноземних науковців. Наразі 187 Інститут функціонує в Європі, 138 — в Америці, 135 — в Азії, 61 — в Африці та 20 — в Океанії [39]. В Україні згадані установи сьогодні діють в 6-ти навчальних закладах.

Класи Конфуція також ретранслюють «офіційну версію Китаю» описану КПК, а їх навчальна програма, природно, виключає «делікатні» питання, такі як Тибет, Сіньцзян, Тайвань, Далай-ламу, Тяньаньмень, Фалуньгун і права людини в Китаї. Оскільки Ханьбань (Офіс Міжнародної ради китайської мови, що відомий також як Штаб-квартира Інституту Конфуція) має повноваження затверджувати річні бюджетні проєкти місцевих Класів Конфуція, місцеві закордонні партнерські установи перебувають під прихованим тиском цензури, побоюючись переривання фінансових потоків з Пекіна [39].

Китайська діаспора також використовується КПК КНР як потужний ретранслятор власних політичних та національних інтересів. Понад 60-ти мільйонна китайська діаспора по всьому світові сприймається урядовими інститутами Китаю як чудовий помічник протидії антикитайській діяльності закордонних дисидентів, а саме правозахисників і демократичних активістів, прихильників тибетської незалежності і незалежності Тайваню. Різноманітні китайські асоціації діаспори влаштовують чисельні демонстрації проти антикитайських мітингів по всьому світові [15, с. 72].

Конфлікт довкола плато Доклам між Китаєм та Індією набув більшого поширення та обговорення у світі саме завдяки використанню китайських ЗМІ як засобу поширення інтересів компартії.

Плато Доклам — це 89 квадратних кілометрів спірної території, що лежить між долиною Чумбі на півночі Китаю, долиною Ха на сході Бутану та долиною Натанг на заході Індії. Китай, посиляючись на англо-китайську конвенцію 1890 року, відповідно до якої Доклам вважається частиною китайського Тибету, не визнає плато Доклам територією Бутану, а наголошує на власному суверенітеті над ним. У 2017 році Китай розпочав будівництво дороги у напрямку до розташування бутанської армії на плато Доклам. Бутан виступив проти будівництва дороги, посиляючись на спільний китайсько-бутанський договір 1998 року, що закликає

сторони зберігати статус-кво на кордоні. Однак, коли НВАК не зупинив будівництво дороги, Індія, як гарант безпеки Бутану відповідно до договору про війну, мир та дружбу 1948 року та Індо-бутанський договір дружби, за допомогою армії заблокувала зусилля Китаю на китайсько-бутанському кордоні. Після цього, питання плато Доклам неодноразово піднімалося на дипломатичному рівні, що супроводжувалося конфліктами на кордоні між Індією та Китаєм [57].

Застосування доктрини «Трьох війн» у конфлікті між двома одвічними суперниками розпочалося із заяви речника Міністерства національної оборони Китаю, що будівництво дороги Китаєм на території плато Доклам є суверенним актом так, як плато є територією КНР і втручання Індії є незаконним. Це твердження наголошувало на чіткій позиції КНР, що Індія переслідуючи власні цілі гегемона зазіхнула на китайський суверенітет, цим самим порушивши низку взаємних угод. Ці ключові позиції були негайно надруковані в газетах Global Times та People's Daily [41, с. 300].

Для того, щоб вплинути на ідею демократичних цінностей Індії, піддати сумнівам спроможність країни вистояти у конфлікті з Китаєм та наголосити на власній непереможності, китайські друковані медіа та телепрограми рясніли такими повідомленнями, як «Індія грає з вогнем» тощо. Китайські ЗМІ прямо попереджали Індію не повторювати помилок 1962 року та не «захоплюватися» націоналізмом [41, с. 302].

Однак, варто зазначити, що верховне керівництво Китаю використовує доктрину «Трьох війн» для врегулювання внутрішніх проблем, а також для досягнення превентивних та профілактичних ефектів. Під час дискримінаційної політики щодо мусульманського тюркомовного народу уйгурів, проведення якої всіляко заперечується КПК, спостерігається активне залучення методів доктрини «Трьох війн» для виправдання чи заперечення власних дій.

Починаючи з 1949 року, КПК проводить жорстку інтеграційну та асиміляційну політику з чітким політичним, економічним, релігійним та культурним контролем (створення «навчальних центрів», відкриття більшої кількості поліцейських відділків, закриття мечетей як можливих осередків зібрання

антивладних груп тощо). Дискримінація проти тюркського народу проводиться під гаслом боротьби з «трьома дияволами» — екстремізмом, тероризмом та сепаратизмом [7]. Наразі Сінцзян-Уйгурський автономний район або СУАР сміливо можна назвати справжньою поліцейською «державою», де політика асиміляції пояснюється потребою «вилікувати» уйгурський народ від «хвороб».

Коли новини про масові табори з «перевиховання» уйгурського населення досягли міжнародної аудиторії у 2016 році, китайські ЗМІ почали масово запускати різноманітні наративи, покликані спростувати дану інформацію. До прикладу, в липні 2018 року Global Times випустив статтю, де стверджував, що відкриття навчальних центрів є превентивним заходом боротьби з поширенням тероризму та недопущення утворення на території Китаю «другої Сирії чи Лівії». Більше того, у статті зазначалося, що «підтримка миру і стабільності в регіоні» є ключовим інтересом для СУАР та Китаю загалом. Надалі КНР перейшли до звинувачень західних країн у «підриві» стабільності Китаю та виправдовувань власної дискримінаційної політики як такої, що мала на мені не допустити поширення екстремізму всередині країни [47, с. 204]. Пізніше, щоб знизити рівень критики з боку інших держав, Китай вирішив провести «тур» в «навчальні центри» для того, щоб продемонструвати нібито «законність» даних організацій. Обрана група дипломатів та представників ЗМІ з Казахстану, Росії, Узбекистану, Киргизстану, Таджикистану, Пакистану, Індії, Афганістану, Малайзії, Індонезії, Кувейту та Таїланду відвідали міста Кашгар та Хотан, що є одними з найбільших міст СУАР, щоб підтвердити законність даних «центрів», що було й зроблено [47, с. 205].

Потужним та сучасним засобом впливу на аудиторію як зовнішню, так і внутрішню, виступають також і соціальні мережі. Яскравим прикладом є TikTok або його версія для громадян Китаю — Douyin (Дуєн). У даному застосунку можна знайти безліч відео, де користувачі виправдовують політику Компартії Китаю, ідеалізують її та інколи чітко слідують заздалегідь окресленим сценаріям. Цікавим є те, що контент для внутрішньої та зовнішньої аудиторії дещо відрізняється. Внутрішня «версія» TikTok є більш агресивною та налаштованою проти «ворожого Заходу». На «міжнародному рівні» блогери ж намагаються висвітлювати політику

Компартії в позитивному ключі та ідеалізувати політичну систему Китаю, замовчуючи очевидні проблеми та порушення міжнародного права Китаєм [27]. Загальні пропагандистські теми підкреслюють політичні, економічні, технологічні, військові та культурні досягнення КПК, щоб представити образ політичної стабільності, процвітання, внутрішньої гармонії та військової сили.

Кінематограф часто демонструє протистояння між злим та підступним іноземцем та безстрашним та самовпевненим китайцем, що покликаний врятувати світ. Для власних громадян КПК показує «мрію» та «щасливе майбутнє», яке можливе тільки за правління партії та комунізму. Прикладом кінофільму, що, очевидно, профінансований Компартією, є стрічка «Воїн-вовк», де зображуються китайські солдати, що відчайдушно воюють з ворогами КНР. Однак, даний матеріал, на жаль, не спрямований на підняття морального духу та патріотичних почуттів щодо своєї країни, як, наприклад, в американських блокбастерах, а навпаки покликаний бути як попередження для всього світу [28].

Отже, медіа війна як основна частина доктрини гібридної війни КНР покликана впливати на громадську думку всередині країни та закордоном, використовуючи всі засоби поширення інформації — ЗМІ, кінематограф, телебачення, Інтернет, соціальні мережі тощо. Спрямований як на внутрішню, так і на зовнішню аудиторію, медіа вплив ставить собі на меті заручитися підтримкою громадськості, виправдовувати власні дії, впливати на здатність ворога проводити власну зовнішню та внутрішню політику тощо. Стратегія медійної війни КНР, зазвичай, керується основними принципами домінування в інформаційному просторі (першість у поширенні інформації), відповідність національним цілям держави, використання всіх можливих засобів поширення інформації та гнучкість й здатність змінюватися відповідно до цілей і завдання КПК. Побудувати новий глобальний наратив про Китай допомагає масштабна система ЗМІ (CGTN, Xinhua, газети People's Daily та PLA Daily тощо). Для поширення інформації Китай також використовує так звану «гостру силу», що передбачає маніпулювання інформацією в інформаційному просторі іншої країни. Китай систематично застосовує власну медіа стратегію просування власних інтересів як для врегулювання внутрішніх

проблем («уйгурське питання»), так і для вирішення міжнародних конфліктів (конфлікт довкола плато Доклам).

2.3. Інформаційно-психологічні операції КНР в основі психологічної війни

Психологічна війна має глибоке коріння в класичній китайській стратегії. Китайські політичні діячі та стратеги схилиють голови перед потужною китайською спадщиною як джерелом вікової військової мудрості.

Сучасні концепції психологічних операцій, як правило, спрямовані на моральний стан супротивника і використовують безліч інструментів, включаючи телебачення, радіомовлення, гучномовці, листівки та різноманітні військові операції. На сучасному етапі розвитку концепції та методів ведення психологічної війни, інформаційно-психологічні операції застосовуються переважно з використанням політичних, дипломатичних, економічних тощо компонентів. Наприклад, це можна спостерігати в поширенні власних цінностей з допомогою роботи в міжнародних організаціях, використанні засобів масової інформації, накладання ембарго на певні види продуктів/сировини/виробів спеціалізації країни, або ж демонстрація сили, військові навчання, тестування новітньої зброї тощо [72, с. 5].

Академія військових наук НВАК метою психологічної війни визначає «вплинути, стримати та/або змінити думки, емоції та звички противника». Психологічна війна спрямована на те, щоб зруйнувати апарат прийняття рішень супротивником і підірвати здатність противника вести військові операції шляхом деморалізації ворожого військового персоналу та цивільного населення.

Операції психологічної війни НВАК спрямовані на те, щоб:

- створити сумніви, розпалювати настрої проти лідерів;
- спричинити негативний вплив на економіку;
- владнати внутрішні політичні проблеми;
- змінити чи сформулювати уявлення про уряд противника чи громадськість [72,

с. 5].

Доктрина Національно-визвольної армії Китаю визначає п'ять головних завдань, які стоять перед психологічною війною:

- визначення власної позиції та війни як такої, яка є «справедливою» з метою залучення іноземної та внутрішньої підтримки;
- підкреслення власних переваг, зокрема у військовій сфері, для того, щоб зміцнити впевненість власного народу одночасно впливаючи на впевненість супротивника;
- підрив морального стану опонента та залучення підтримки третіх сторін;
- розпалювання розбрату, антивоєнних настроїв, заохочення почуття втоми від війни тощо в лавах противника;
- застосування контрпропаганди для захисту власного населення від впливу іноземних інформаційно-психологічних операцій [48, с. 6].

Разом з п'ятьма головними завданнями стратеги та аналітики НВАК розробили типологію психологічних війн, що складається з примусової та оманливої війни, психологічної війни на відчуження, а також оборонної психологічної війни.

Примусова психологічна війна (Coercive Psychological Warfare) включає в себе військові та інформаційні засоби боротьби та має на меті змусити противника до певних вигідних КНР дій, таких як відмовитися від суперництва, зупинити опір, здатися. Прикладами примусової психологічної війни виступають демонстрація військової сили, самостійні військові навчання або разом з союзниками, випробування новітньої зброї, інсинуація або погроза застосування звичайної зброї або зброї масового ураження [48, с. 7–8].

Оманлива психологічна війна (Deceptive Psychological Warfare) визначається як війна з використанням обману, маніпуляції, дезінформації, пропаганди тощо. Даний тип війни є класичним типом війни у китайській стародавній військовій стратегії. Оманлива психологічна війна спрямована на те, щоб вплинути на сприйняття осіб противника, що приймають рішення, а також на населення супротивної сторони. Даний тип війни передбачає використання стратегічних та тактичних оманливих заходів, що всіляко ускладнює процес прийняття рішень супротивником, перешкоджаючи останньому відрізнити правдиву інформацію від

неправдивої [48, с. 7–8].

Головною метою психологічної війни на відчуження (Alienation Psychological Warfare) виступає породити розбрат між населенням, військами, політичним та військовим керівництвом супротивника, союзниками, лідерами політичних партій, громадських організацій тощо [48, с. 7–8].

Оборонна психологічна війна (Defensive Psychological Warfare) спрямована на внутрішню аудиторію країни. Даний тип психологічної війни покликаний встановити консенсус всередині країни серед населення, військових та лідерів, контролювати діяльність засобів масової інформації, обмежити вплив на «проходження» інформації з іноземних медіаресурсів тощо [48, с. 7–8].

Одним з результативних та успішних для Китаю прикладів психологічної війни є інцидент довкола судна з Японією. Даний випадок можна назвати постійною точкою зіткнення інтересів двох країн протягом довгого періоду часу. Острови Сенкаку, які в Китаї носять назву Дяоюйдао, є спірною територією між двома державами, де знаходяться великі поклади нафти, риболовецькі угіддя та кризь які пролягають судноплавні маршрути. Китай заявив про історичні права на володіння островами, посиляючись на карти XV століття, що використовувалися моряками, хоча острови наразі адміністративно відносяться до міста Ісігакі, префектури Окінава, в Японії [1, с. 135].

22 вересня 2010 року у відповідь на арешт Японією капітана та екіпажу китайського траулера, що знаходився неподалік островів Сенкаку щодо яких КНР має територіальні претензії, Китай запровадив двомісячну неофіційну заборону на експорт рідкоземельних елементів до Японії. Внаслідок цього незабаром Японія звільнила екіпаж і капітана траулера з-під варті. У Китаї цю подію сприйняли як дипломатичну перемогу, тоді як в Японії реакція уряду на інцидент викликала докір власного населення. Використання «стратегічного природного ресурсу» Китаєм продемонструвало точний та примусовий ефект впливу останнього на економіку супротивника.

Іншим прикладом використання психологічної війни є згаданий вище довготривалий конфлікт між Китаєм та Індією за плато Доклам. Китай, посиляючись

на англо-китайську конвенцію 1890 року, відповідно до якої Доклам вважається частиною китайського Тибету, не визнає плато Доклам територією Бутану, а наголошує на власному суверенітеті над ним. Після інциденту з будівництвом дороги Китаєм на китайсько-бутанському кордоні Китай неодноразово вдавався до застосування доктрини «Трьох війн».

Психологічний аспект даної доктрини прослідковувався в інциденті довкола аварії індійського БПЛА на території Китаю в долині Чумбі у 2017 року. Цей інцидент був використаний НВАК з метою представлення Індії як гегемона та «безвідповідальної» держави. Речник Міністерства закордонних справ Китаю Ген Шуан заявив на брифінгу в Пекіні, що «індійський БПЛА вторгся в повітряний простір Китаю та впав на ділянці Сіккім на китайсько-індійському кордоні», а також додав, що «дії індійської сторони порушили суверенітет Китаю і не сприяють миру та спокою в регіоні». Індійська сторона весь час наполягала на тому, що БПЛА здійснював регулярну навчальну місію на території Індії й через певну технічну проблему перетнув лінію кордону в секторі Сіккім [41, с. 301]. На прикладі даного інциденту ми можемо спостерігати як НВАК використав дану ситуацію на власну користь, представивши свого опонента в не вигідному світлі на міжнародній арені, дискредитувавши його та звинувативши у порушенні міжнародного права.

Кібервійна або окремі кібератаки є іншим видом психологічних операцій. Кібервійни спрямовані на те, щоб дестабілізувати опонента та вплинути на його можливості протидіяти. Метою кібератак у концепції «Трьох війн» КНР є зменшення ефективності протистояння опонента та підрив його колективної безпеки [43]. Інформація, що отримується внаслідок атак на критичну інфраструктуру, сервери державних органів влади чи приватних компаній може бути використана також для окреслення слабких місць в мережі задля здійснення майбутніх атак, для розуміння способу мислення опонента, отримання цінної інформації тощо [71].

Варто зазначити, що Китай є світовим лідером серед кібератак. За даними PrivacyAffairs, 28.6 % кібернападів зафіксованих у світі з 2009 по 2019 роки походять саме з Китаю [49]. До того ж, з 2009 по 2018 роки зафіксовано 79 спланованих

кібернападів з боку КНР, що торкнулися національних урядів 20 держав світу. Китай вбачає в кіберпросторі не просто засіб для досягнення короткотермінових побажань ЦК КПК, а й нову арену міждержавних відносин. Офіційний Китай все ж заперечує власну приналежність до здійснених атак на державні органи інших держав, та наголошує, що кібершпигунство заборонене в країні законом [52, с. 54].

Для Китайської Народної Республіки кіберпростір виступає зручним ареалом для втілення великодержавних амбіцій. Інструментарій, що застосовується Китаєм, характеризується великим різноманіттям, що дозволяє здійснювати кібератаки метою яких є, перш за все, доступ до інтелектуальної власності та комерційних секретів задля економічного росту та військової модернізації.

Арсенал кіберзброї, що використовує Китай є дуже різноманітним – від небезпечних комп'ютерних вірусів з високим ступенем стійкості до ліквідації, до заснованих на атомізованому поширенні фішингових атак. Одна з останніх атак у виконанні китайських партійних гакерів спричинила масові несправності в 12 індійських компаніях, 10 з яких відносяться до галузі виробництва та передачі електроенергії [18]. Як стало відомо пізніше, КПК вдалася до такого роду маніпуляцій для викрадення інформації, яка має відношення до планів співпраці індійської влади із міжнародними партнерами [22]. Іншим мотивом злочинів КНР з використанням інформаційно-комунікаційних технологій є досягнення політичних цілей держави. Наприклад, на фоні індо-китайського конфлікту група китайських гакерів Red Echo вразила мінімум 10 об'єктів енергетичного сектору та 2 порти, встановивши шкідливе програмне забезпечення в критичну інфраструктуру Індії [43]. Таким чином Китай демонструє силу та власну здатність вражати критичні об'єкти задля досягнення мети, що може призвести до ескалації конфлікту.

Групи гакерів, що підпорядковані КПК та НВАК, покликані виконувати певні функції на різних напрямках своєї діяльності. До прикладу, одна з найбільш відомих китайських гакерських груп АРТ31, спрямована на отримання інформації, яка допоможе забезпечити політичні, військові та економічні переваги владі Китаю та державним підприємствам. На цю організацію покладають відповідальність за атаки на передвиборчу кампанію Джо Байдена у 2020. Група BlackTech спрямовує свою

діяльність здебільшого проти урядів у Східній Азії, зокрема Японії та Тайваню, яку останній звинувачує в атаках на технологічний сектор. АPT41 (або Winnti) причетна до кібератак на організації з галузі охорони здоров'я, освіти й науки, високих технологій та телекомунікацій, а також має доступ до продемократичних політиків й активістів у Гонконзі [18].

Ймовірно, кіберпростір і надалі залишатиметься вирішальним елементом у стратегії Китаю щодо встановлення та збереження не тільки регіонального домінування, а й світового. Це цілком можливо включатиме проникнення в критичну інфраструктуру держави чи організації, військово-технологічне та промислове шпигунство для отримання критично важливої інформації тощо. КНР використовує кіберпростір для досягнення стратегічних цілей. Китайські військові експерти та аналітики зазначають, що сучасна війна чи конфлікт не може бути переможним без використання кіберпростору [40]. Саме тому, останній виступає важливим компонентом психологічної війни у доктрині «Трьох війн» Китайської Народної Республіки.

Отже, психологічна війна КНР як частина доктрини «Трьох війн» є потужним інструментом впливу на опонента із застосуванням політичних, економічних, дипломатичних засобів. Психологічна війна спонукає протилежну сторону змінити думку чи відмовитися від певних дій, спричиняє негативний вплив на економіку, впливає на сприйняття ситуації міжнародною спільнотою чи населенням власної країни тощо. Стратеги та військові аналітики НВАК розробили стратегію ведення оманливої, оборонної, примусової психологічної війни та психологічної війни на відчуження. Ці та інші види інформаційно-психологічного впливу, зокрема кібервійна, що є невід'ємною частиною психологічної війни, застосовувалися Китаєм неодноразово у регіональному протистоянні з Індією, а також у глобальному протистоянні з іншими країнами світу.

2.4. Використання міжнародного права та національного законодавства як інструменту правової війни КНР

Правова війна як частина доктрини «Трьох війн» КНР — це використання національного законодавства, міжнародного права тощо з метою відстоювання власних інтересів у правовій сфері та юридичного обґрунтування власних дій, створення сумнівів серед супротивника, його військових і державних органів влади, а також сумнівів серед міжнародної спільноти щодо виправданості дій опонента. Зазвичай правова війна не виникає сама по собі, а є частиною більшої військової кампанії, кампанії боротьби з громадською думкою/ЗМІ тощо.

Інструментами правової війни є національне законодавство, міжнародне законодавство, судове право, судові рішення, використання діяльності правоохоронних органів тощо, які можуть використовуватися окремо або в поєднанні для досягнення відповідних цілей.

Правова війна відображає як традиційні китайські, так і марксистські погляди на те, що закон має служити ідеологічним інструментом політики. КПК завжди розглядала закон як інструмент управління, а не як інструмент, який накладає будь-які обмеження на партію. Правова війна зазвичай зосереджена на досягненні певної раніше окресленої мети, що дозволяє КПК зберігати першість в будь-якій суперечці [48, с. 9].

Нерідко правова війна використовується КНР як можливість легалізувати будь-яку дію заднім числом, тобто надати законності майбутнім власним крокам на міжнародній арені чи всередині власної країни. Ще у 1996 році колишній генеральний секретар ЦК КПК Цзян Цземінь підкреслив, що міжнародне право можна використовувати як «зброю для захисту інтересів нашої держави», а довідник НВАК радить не «не звертати увагу на певні статті» міжнародного права [50, с. 50].

Погляд китайців на закон та легітимність був сформований протягом довгої китайської історії та культурного розвитку. Концепція суверенітету КНР лежить в основі китайського націоналізму. Поняття суверенітету виникло з політичної етики «монізму» висунутої представниками вчення конфуціанства та легізму 475—221

роках до н.е., що заперечує, що законний міжнародний порядок може спиратися на рівноправних суверенів. Тобто, довготривалий порядок може тривати лише за правління одного володаря. Саме тому, концепція абсолютної влади Китаю та прагнення до гегемонії так широко проявляється, наприклад, довкола питання Південно-Китайського моря [50, с. 47–48].

Зусилля Китаю переосмислити Конвенцію ООН з морського права з метою зміни морських кордонів у Південно-Китайському морі — є прикладом правової війни Китаю. Скоординовані зусилля юридичних експертів спрямовані на тлумачення Конвенції ООН з морського права всупереч давно прийнятим нормам свободи судноплавства та територіальних обмежень у бік збільшення суверенної влади держави до 200 морських миль, повітряного простору над нею і, можливо, космічного простору [72, с. 9]. Таким чином, Китай успішно просуває китайське тлумачення морського права, яке обмежувально тлумачить «свободу судноплавства».

Дана стратегія розширення власного впливу у Південно-Китайському морі вперше була описана в Білій книзі Китаю 2006 року, де військовими стратегами було запропоновано «поступове розширення морських кордонів держави для оборонних операцій на морі», а також для «посилення можливостей Китаю в інтегрованих морських операціях і ядерних контратаках». Комуністична партія Китаю претендує на все Південно-Китайське море, вперто не зважаючи на інтереси інших країн регіону, зокрема Філіппін, Тайваню, В'єтнаму, Тайланду, Малайзії, Індонезії та Брунею. Суперечки точаться навколо островів Спратлі та мілини Скарборо-Шол на філіппінському напрямку, Парасельських островів на в'єтнамському напрямку, а також навколо рифів, берегів та інших особливостей моря [16, с. 334–336].

Наразі Китай займається активним нарощуванням власної військової присутності на спірних островах і рифах. Країна активно розбудовує військову інфраструктуру, а саме острівні бази, оснащені підрозділами протиповітряної оборони та злітно-посадковими смугами, а також проводить штучне насипання та збільшення площі цих геологічних утворень. Порушивши всі норми міжнародного права, Китай оголошує дані острови власною територією та відраховує

територіальні води уже від цих островів [36]. Опісля Китай накладає економічні санкції на ті держави, які протестують проти відповідних дій [59].

Цінність Південно-Китайського моря полягає в тому, що воно є важливим морським маршрутом, а отже потужною торговельною артерією. Кризь Малаккську протоку, протоку Ломбок та Макасарську протоку проходять понад третина всіх морських перевезень у світі. До того ж даний регіон багатий на запаси газу та нафти, а також, як вже зазначено раніше, має велику кількість островів, рифів, скал тощо [16, с. 334—336].

Китай, застосовуючи історію, виправдовує свої претензії на море морськими картами 1960 року, а саме так званими лініями з 9-ти штрихів або U-подібною лінією. Дане підтвердження власного «історичного» права на володіння акваторією Південно-Китайського моря Китай застосовує до 80 % всієї його площі. Однак, відповідно до Конвенції ООН з морського права, держава, що висловлює свої претензії на певні історичні води, повинна отримати «мовчазну згоду» чи «терпимість» інших держав. Оскільки претензії Китаю в Південно-Китайському морі заперечуються всіма іншими прибережними державами, то їх не можна вважати такими, що відповідають даному критерію Конвенції. Варто зазначити, що Китай не вперше системно використовує карти для підтвердження власного суверенітету над територією. КНР стверджує, що ніколи не визнавав лінію Макмагона між Тибетом та британською Індією, підкреслюючи це власними картами, хоча фактично наразі по даній лінії проходить індо-китайський кордон [50, с. 53—55].

На рівні з картами, для підтвердження власного суверенного права над Південно-Китайським морем, КНР використовує національне законодавство. Закон «Про територіальні води та прилеглу зону» 1992 року використовується Китаєм для підтримки власних претензій на всі групи островів U-подібною лінії, зокрема на острови Пратас, Парасельські острови, острови Банк Маклсфілд та острови Спратлі. Окрім того, Закон Китайської Народної Республіки «Про виключну економічну зону та континентальний шельф» від 1998 року «підтверджує» право Китаю на виключну економічну зону довкола усієї групи островів у Південно-Китайському морі, що

вважаються територією Китаю у внутрішньому законодавстві [45]. Ухвалені у 2021 році закони КНР «Про берегову охорону» та «Про безпеку мореплавства» також спрямовані на підтримку китайської експансії в Південно-Китайському морі.

Загалом китайська інтерпретація Конвенції ООН, використання морських карт та фізичні дії «захоплення» Південно-Китайського моря означає, що Китай готовий зміцнювати та всіляко підкреслювати власний суверенітет у Південно-Китайському морі й відстоювати свої інтереси й надалі.

Іншим прикладом використання міжнародних документів задля досягнення власних інтересів, є конфлікт Китаю та Індії довкола плато Доклам, що вже описаний вище. Китай, посиляючись на англо-китайську Конвенцію 1890 року, відповідно до якої Доклам вважається частиною китайського Тибету, не визнає плато Доклам територією Бутану, а наголошує на власному суверенітеті над ним. ЦК КПК невпинно наголошує на історичних підтвердженнях приналежності плато Доклам до Китаю на основі вище зазначеної Конвенції протягом століть. Таким чином, Конвенція 1890 року стала юридичним доказом та «підтвердженням» китайської юрисдикції над територією у даній ситуації.

У рамках правової війни китайці використовують правові принципи, щоб представити свою позицію як легітимну та законну, тим самим претендуючи на поступки з боку суперників в територіальних суперечках. У Докламі, коли індійські війська та бульдозери рушили у відповідь на будівництво дороги Китаєм, Китай зобразив відповідь Індії як порушення китайського суверенітету. КНР стверджував, що індійські війська увійшли на територію Китаю через сектор Сіккім на китайсько-індійському кордоні та перешкоджали діяльності китайських прикордонних військ [41, с. 300–302].

Отже, правова війна як невід’ємна частина доктрини «Трьох війн» НВАК, використовується задля відстоювання власних інтересів у правовій сфері та юридичного обґрунтування власних дій, а також для поширення сумнівів серед військових і цивільних органів влади супротивника й міжнародної спільноти щодо виправданості дій опонента.

У правовій війні, як у прикладі боротьби КНР за Південно-Китайське море або

у конфлікті за плато Доклам, Китай використовує національне законодавство, міжнародне право, морське право тощо для аргументації власного суверенітету над тією чи іншою територією. Зазвичай правова війна не виникає сама по собі, а є частиною більшої військової кампанії, кампанії боротьби з громадською думкою або ЗМІ тощо.

РОЗДІЛ 3. ПРОТИСТОЯННЯ КНР ТА РЕСПУБЛІКИ ТАЙВАНЬ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКТРИНИ «ТРЬОХ ВІЙН»

3.1. Використання доктрини «Трьох війн» КНР як засобу гібридного тиску на Республіку Тайвань

Відносини Тайваню та Китаю носять доволі напружений та складний характер, що супроводжується відвертою конфронтацією, невизнанням одне одного та вичікуванням поразки суперника. Однак, довга історія взаємодії й протистояння острова з материком поєднується з їхньою перш за все результативною співпрацею в економічній сфері. Прагнення КНР до гегемонії, зростання її амбіцій та всебічний економічний, військовий та технологічний розвиток, а також факт того, що обидві сторони не збираються відступати від власних позицій, викликає занепокоєння та суперечки щодо ймовірного загострення та розпалювання конфлікту.

Після довгої та виснажливої громадянської війни 1949 року між націоналістичними урядовими силами Гоміньдану та Комуністичною партією Китаю, перемогу здобули комуністи, а націоналісти втекли на острів Тайвань. Відтоді Китай і Тайвань, змагаються за єдине право називатися спадкоємцем Китайської Республіки, утвореної 1912 року. До того ж дискусії точаться навколо досягнення так званого «консенсусу» 1992 року, який сторони тлумачать по різному. Даний «консенсус» передбачає визнання обома сторонами єдності Китаю, де Тайвань та Китай не окремі держави. Однак під єдиним Китаєм кожна зі сторін вбачає різні тлумачення. Для КНР це означає те, що Тайвань є невід'ємною частиною Китаю та буде неодмінно приєднаний до нього, а Китайська Республіка ж розповідає про «один Тайвань — різні інтерпретації» та «КР — єдиний Китай» [42].

Китайська Народна Республіка притримується позиції «одного Китаю» та прагне приєднати острів до материка на основі політики «одна країна — дві системи», що є між іншим дуже непопулярною думкою серед самих жителів

Тайваню. Міжнародна спільнота побоюється, що це може статися до 2049 року, так як саме тоді виповниться 100 років від часу проголошення КНР та утворення КПК, або вже до 2027 року, відповідно до заяв Глави КНР Сі Цзіньпіна [26]. Однак, варто зазначити, що відповідно до опитувань Taiwans Mainland Affairs Council (MAC) 2020 року, лише 1,4 % жителів острова прагне об'єднатися з КНР. Рівно 21,7 % виступає за збереження статусу-кво з можливим проголошенням незалежності у майбутньому, 31 % мешканців Тайваню бажають збереження статусу-кво з непевним майбутнім або об'єднання з материком, а 27 % впевнені, що необхідно негайно проголосити незалежність. Як зазначають у комітеті, відсоток бажаючих проголошення незалежності Тайваню (27 %) є найвищим з 2010 року [61, с. 531].

Тайвань все ж має надзвичайно важливе та стратегічне значення для Китайської Народної Республіки. Як зазначає американський генерал Макартур Д., Тайвань – це «авіаносець, який неможливо потопити». Це означає те, що Тайвань є ідеальною базою для розміщення на ньому як іноземної військової сили в сторону китайського узбережжя, так і китайської військової техніки. Тайвань географічно розташований в так званій «першій острівній гряді», де разом з Японією, Філіппінами, Корейським півостровом, утворює природний бар'єр, що стримує поширення китайського впливу в Тихий океан [14, с. 185].

За більше ніж півстоліття на острові та на материку сформувалися різні політичні системи, методи ведення дипломатичних відносин, способи життя суспільства тощо. Тайванська влада не лише підкреслює ці відмінності, але й намагається використати їх як один з аргументів у відстоюванні власного бачення відносин з КНР та різного погляду на майбутнє.

Демократична система сформувалася за часів правління президента Китайської Республіки Лі Денхуея (1988–2000 роки правління), що послугувало значному зростанню іміджу Тайваню, особливо в американській науковій та політичній еліті. В той же час, КНР сприймалася як держава тоталітарна, що особливо унаочнилося подіями на площі Тяньаньмень 1989 року або репресіями проти представників релігійного руху Фалуньгун [30, ст 123].

Сполучені Штати Америки займають доволі гнучку позицію в рамках

політики «одного Китаю». З одного боку, Вашингтон визнає уряд КНР єдиним законним представником країни та публічно не заперечує вірогідність включення Тайваню до її складу, однак тільки на основі мирного шляху вирішення конфлікту [9, с. 56].

З іншого боку, завдяки «Закону про відносини з Тайванем» від 1979 р., Білий дім продовжує тісні неформальні контакти й фактично виступає у якості гаранту безпеки острова. Традиційними сферами зв'язків залишаються постачання зброї та активне економічне співробітництво. Пекін неодноразово закликав Вашингтон припинити продавати зброю Тайбею та припинити контакти з ним. Однак, офіційний Вашингтон створив платформу для поставок військового обладнання на острів Тайвань, а також забезпечив політичну підтримку його влади на міжнародній арені. Тайвань розглядається як потужний важіль силового тиску на КНР та бар'єр для його стримування на її східних і південно-східних кордонах [9, с. 56].

Для Тайваню стабільна військова підтримка США є ознакою, що Вашингтон готовий активно підтримувати острів не тільки у військовій, а й у політичній сфері. Тайбей завжди демонструє перед КНР, в першу чергу, свої політичні та економічні зв'язки з США, а вже потім військові. Натомість Сполучені Штати, завжди акцентують увагу на своїй співпраці з Тайванем на військовій ниві, підкреслюючи таким чином, що Білий дім прагне підтримувати стратегічний баланс сил у Тайванській протоці. За президента Дональда Трампа Сполучені Штати поглибили зв'язки з Тайванем, не зважаючи на тиск Пекіну, продавши військового озброєння на суму понад 18 мільярдів доларів і відкривши офіс для свого фактичного посольства в Тайбеї на суму понад 250 мільйонів доларів [73].

Попри відносне покращення двосторонніх відносин між Китаєм та Тайванем, починаючи з 90-х років минулого століття, стосунки між сторонами значно погіршилися після останніх демократичних виборів у Тайвані у 2016 році. Тоді до влади прийшла кандидатка від Демократичної прогресивної партії Цай Інвень, партія якої всіляко підтримує проголошення незалежності Тайваню та скорочення різноманітних зв'язків з Китаєм [66]. Дана подія має велике значення для Китаю,

так як вперше в історії перемогла партія, що повністю підтримує ідею незалежного та суверенного Тайваню. Для КПК це своєрідного роду стратегічна поразка, що означає лише зменшення китайського впливу на острів.

Зважаючи на збільшення кількості мешканців Тайваню, що прагнуть незалежності, та перемогу демократичного уряду, Китай вдається до застосування широкого виду різноманітних інформаційних та гібридних операцій впливу на Тайвань. Більше того, КПК постійно вдається до публічних погроз на адресу правлячої верхівки Тайваню, що нібито Китай буде змушений застосувати зброю у разі підписання урядом Тайваню Акту про незалежність [13]. Нещодавно Сі Цзіньпін під час брифінгу з питань національної оборони Китаю та військової реформи заявив, що країні необхідно зосередитися на підготовці до війни. «Необхідно розуміти нову ситуацію та вимоги, зосередитися на підготовці до війни, мати сміливість досліджувати та впроваджувати інновації», підкреслив лідер КНР [24]. Однак, президентка Тайваню Цай Інвень зазначила, що фактично Тайвань і так є незалежною державою, тому в формальній декларації незалежності немає сенсу [13].

Тактика «Трьох війн» КНР, що використовується для боротьби за Тайвань, покликана ізолювати та деморалізувати тайванський уряд, а також зламати прагнення суспільства Тайваню до всебічного опору ворогу. Якщо мирне возз'єднання не вдасться, Китай планує захопити Тайвань військовими методами, але перед цим значно послабити його стійкість за допомогою заходів інформаційного, психологічного, дипломатичного та економічного характеру [62, с. 48–49].

За кілька років після того як були опубліковані «Три доктрини», КПК оприлюднив так званий Закон «Про протидію розколу країни» 2005 року, де наголошується, що у разі проголошення Тайванем незалежності, Китай буде негайно змушений застосувати дії немирного характеру (стаття 8). У статті 5, наприклад, наголошується на тому, що принцип «єдиного Китаю» виступає основою для вирішення проблеми і що Китай повинен шукати всі можливості для «мирного возз'єднання». Зазначається, Тайвань матиме високий рівень автономії,

що дуже нагадує принцип «одна країна — дві системи», що, однак, має низький рівень підтримки серед населення острова [69].

Закон «Про протидію розколу країни» виконує три функції. По-перше, він застосовується як стримуючий акт проти прихильників тайванської незалежності, які виступають за суверенітет Тайваню і проти «возз'єднання» з Китаєм. По-друге, Закон є не чим іншим як підсиленням та виправданням можливого майбутнього застосування сили проти Тайваню. По-третє, Закон забезпечив правову основу для позиції Китаю щодо розв'язання «тайванської проблеми» [72, с. 10]. Це і є прикладом правової війни в дії, яка створює для Китаю «законний» шлях змушення Тайваню не проголошувати власну незалежність, і забезпечує виправдання війни у майбутньому у випадку, якщо Китай дійсно вдасться до такого кроку.

Для поширення певної інформації серед власного населення чи населення Тайваню, розповсюдження дезінформації чи маніпулювання фактами, здобування підтримки власної політики серед мешканців острова тощо Китай використовує засоби масової інформації. Метою постійного медійного впливу на тайванський медіа простір є зниження довіри жителів острова до власного уряду, деморалізація, розповсюдження сумнівів у необхідності проголошення незалежності та поширення інформації про економічні, політичні, соціальні переваги приєднання до материкового Китаю, що неодмінно впливає на сприйняття, погляди населення, а також підриває мобілізаційні плани тайванського уряду.

Тайвань виступає чудовим ландшафтом для розповсюдження китайської дезінформації, так як доступ до Інтернету і відповідно соціальних мереж є у понад 92 % жителів. Після обрання Цай Інвень президенткою острова, сотні тисяч китайських користувачів мережі розпочали спамити обліковий запис Цай Інвень у Facebook коментарями проти незалежності Тайваню [66]. Метою періодичних атак на тайванських політиків та критика їхніх дій є дискредитація політики ДПП, висвітлення її як такої, що веде до економічної кризи, зраджує справжні інтереси тайванців та їхню ідентичність. Дезінформація показує уряд корупційним, демократію на острові — утопічною політичною системою, а тайванське майбутнє — безнадійним у випадку проголошення незалежності, але успішним у випадку

об'єднання з КНР [51].

Тайванські експерти стверджують, що Китай атакує Тайвань приблизно 2400 різними видами дезінформаційних повідомлень щодня. Для цього використовуються різноманітні наративи, зокрема, те, що своїми діями влада Тайваню руйнує вікові цінності острова, а в майбутньому планується оренда землі для військових США. До того ж, ставиться під сумнів чесність виборів президента Тайваню у 2016 році, а також коментується нещодавня пенсійна реформа 2018 року як така, що передбачає більше скорочення пільг, ніж було обіцяно владою [51].

Для поширення власних наративів Китай полюбляє використовувати ботоферми як ефективний спосіб поширення дезінформації та пропаганди. Mission – одна з найвідоміших ферм, роль якої полягає у створення «вірусного» контенту, а також у використанні методів оптимізації пошукових систем, щоб спрямовувати користувачів на необхідний вебсайт. Ця та інші ботоферми забезпечують поширення інформації «зверху вниз» від спонсорованих державою великих інформаційних агенцій, таких як Сінхуа, до менш розвинених чи менш потужних агенцій провінційного чи муніципального значення [66]. Чудовим прикладом використання ботоферм є, вже згаданий вище, спам профілю Цай Інвень у Facebook після її обрання президенткою острова.

Психологічний тиск Китайської Народної Республіки на Тайвань спрямований на те, щоб інформаційно та психологічно впливати на прийняття рішень державними установами острова, а також поширювати сумніви серед населення у бажанні проголосити незалежність та проводити самостійну від КНР політику. Психологічна війна Китаю ведеться на багатьох фронтах одночасно, зокрема, дипломатичному, політичному, економічному, інформаційному, кіберпросторі тощо.

Різнманітні заходи примусу та тиску Китай почав більше застосовувати вже після раніше згаданих виборів Цай Інвень у 2016 році. Перш за все, Китай збільшив частоту та масштаби патрулювання китайських бомбардувальників, винищувачів та літаків НВАК над Тайванем та навколо нього. У жовтні 2021 році, до прикладу, Китай відправив понад 200 військових літаків в зону протиповітряної оборони

Тайваню, більшість з яких були «приурочені» до Дня утворення Китайської Народної Республіки, що святкується першого жовтня [66]. Регулярне порушення повітряного простору Тайваню вимагає постійне використання останнім ППО та авіації, що має на меті виснаження боєздатності тайванського війська та поширення сумнівів і страху у здатності опору у разі повномасштабної військової агресії КНР серед військових та громадськості [62, с. 60].

Варто додати, що КНР все частіше проводить свої військові кораблі та авіаносці через Тайванську протоку, демонструючи військову силу та міць [73]. Всі ці дії проводяться на фоні відвертих звернень Глави КПК Сі Цзіньпіна до Тайваню про те, що він має готуватися до майбутнього об'єднання з Китаєм у мирний спосіб. Адже якщо цього не відбудеться Китай залишає за собою «право» застосувати силу [25].

Уряд Тайваню повідомляє про тисячі кібератак щодня на державні установи, критичну інфраструктуру, неурядові компанії, бізнес тощо. Активна діяльність проти уряду Тайваню змушує КПК здійснювати кібератаки з метою викрадення критично важливої інформації, зменшення ефективності протистояння опонента, підрив його колективної безпеки, окреслення слабких місць в системі кіберзахисту для здійснення майбутніх атак тощо [71].

Для здійснення промислового чи військового кібершпиунства, а також атак на урядові чи неурядові організації КПК використовує різні групи гакерів. Група BlackTech спрямовує свою діяльність здебільшого проти урядів у Східній Азії, зокрема Тайваню та Японії. Тайвань заявляє, що група діє за дорученнями Компартії КНР та влаштовує численні операції проти низки тайванських урядових та комерційних структур. До слова, у 2020 році Тайбей заявив, що починаючи з 2018 року, BlackTech вразила щонайменше 10 урядових установ та близько 6000 облікових записів мейлів урядовців [68]. До того ж Тайвань звинувачує BlackTech у масових атаках на технологічний сектор. Окрім того, серед територіальних цілей групи також перебувають Філіппіни, Гонконг, Саудівська Аравія, США та такі європейські країни, як Бельгія, Німеччина, Швейцарія та Великобританія тощо [18].

Так як уряд КНР вважає себе єдиним законним урядом Китаю, КНР намагається позбутися наявності двох суб'єктів китайської державності й підтвердити свою виняткову легітимність у міжнародних відносинах. Для цього КПК використовує дипломатичний тиск та намагається ізолювати Тайвань на міжнародній арені. У зовнішній політиці КНР вимагає від країн, з якими має дипломатичні відносини, визнання та дотримання принципу «одного Китаю». В іншому випадку, Китай чинить значний дипломатичний тиск на країни, щоб вони не визнавали Тайвань або не робили дії, що передбачають визнання. Повідомляється, що з 2016 року Китай «переманив» на свою сторону орієнтовно сім країн, що були близькі до визнання КР, або встановлювали більш тісні двосторонні відносини. Панама, до прикладу, заявляє, що КНР запропонував доступ до вакцини від COVID-19 в обмін на визнання Тайваню [66]. А через те, що Литва дала дозвіл на відкриття представництва Тайваню у столиці Вільнюсі, Китай знизив рівень двосторонніх відносин з Литвою до рівня повіреного у справах та призупинив імпорт литовських товарів [37]. Хоча економічний та дипломатичний тиск здійснюється з метою психологічного тиску у війні проти Тайваню, всі ці дії носять суто символічний характер, оскільки, як відомо, найбільша частина торгівлі Тайваню здійснюється з країнами, що не мають ніяких дипломатичних відносин з останнім.

Економічний тиск здійснюється не тільки на дружні до Тайваню країни, а й на сам Тайвань. В серпні 2022 року, після візиту спікерки Палати представників Конгресу США Ненсі Пелосі, Китай ввів низку обмежень на імпорт деяких товарів з Тайваню, зокрема деяких видів риби та цитрусові, а також заборонив поставку природного піску на острів. Крім цього, КНР ввела санкції проти двох фондів — Тайванського демократичного фонду і Міжнародного фонду співробітництва та розвитку [20].

Китай також використовує Тайванську протоку як засіб політичного, військового та економічного тиску на Тайвань. У 2016 році, у зв'язку з відмовою Тайванем підтримати об'єднання на основі принципу «одна країна — дві системи», Китай призупинив механізм зв'язку через протоку з головним офісом зв'язку на

острові. У зв'язку з цим, станом на грудень 2016 року, кількість китайських туристів, що прагнули відвідати острів, скоротилася до 36,2 %, а кількість туристів у групах — до 51,2 %, порівнюючи з статистикою за цей самий період 2015 року [64].

Отже, застосування Китаєм операцій впливу на Тайвань у вигляді доктрини «Трьох війн» включає використання правових, інформаційних, психологічних, дипломатичних, військових тощо засобів. Метою масштабного всестороннього впливу на острів є прагнення приєднання Тайваню до материка на основі принципу «одна країна — дві системи», що не має широкої підтримки ні серед влади Тайваню, ні серед суспільства. Стратегія «Трьох війн» КНР покликана ізолювати та деморалізувати тайванський уряд, а також зламати прагнення суспільства Тайваню до всебічного опору ворогу. Відповідно до заяв КПК, якщо цей план не спрацює, Китай, на основі Закону «Про протидію розколу країни» 2005 року, не виключає можливості застосувати силу для приєднання острову. Для поширення певної інформації, розповсюдження дезінформації чи маніпулювання фактами, здобування підтримки власної політики серед мешканців острова тощо Китай використовує засоби масової інформації. Психологічний тиск на ворога КНР здійснює за допомогою постійних кібератак на урядові та неурядові структури Тайваню, військових навчань, випробування зброї, патрулювання бомбардувальниками та винищувачами у повітряному просторі Тайваню, економічного тиску тощо.

3.2. Системний аналіз «тайванського питання» на сучасному етапі та формування сценаріїв розвитку конфлікту

Сучасний стан «тайванської проблеми», враховуючи її велике значення для міжнародної та регіональної безпеки, є для Пекіна однією з найважливіших задач та давнім незакритим гештальтом, який останній прагне розв'язати. Невирішеність «тайванського питання» розглядається Пекіном як одна з останніх «перешкод» на шляху до відновлення колишнього могутнього Китаю та повернення повноцінної

територіальної цілісності країни.

Цінність Тайваню є надзвичайно високою не тільки для самого Китаю, а й для всього світу. По-перше, Тайвань займає виключне геостратегічне положення, так як має вихід до Світового океану, а отже це й надає можливість контролювати всі торговельні шляхи з світовими ринками [9, с. 57]. По-друге, захоплення Тайваню дасть можливість встановити військову гегемонію в регіоні, що ніяк не узгоджується з інтересами не тільки таких регіональних гравців як Філіппіни чи Японія, а й світових як США.

До того ж, Тайвань є центром напівпровідникової промисловості у світі, так як на його території буквально виробляється 66 % всіх мікросхем світу. Мікросхеми виготовлені на Тайвані широко застосовуються у виробництві різноманітної електроніки, військовій та космічній промисловості, високих технологіях тощо. «Об'єднання» з Тайванем, чого так прагне КПК, зробить КНР гегемоном на даних ринках промисловості й озброєння [56].

Окрім відновлення «історичної справедливості» та повернення колишньої могутності китайської держави, Пекін ставить собі на меті домогтися ліквідації ще одного суб'єкта на міжнародній арені, який активно претендує на можливість називатися та володіти Китаєм. Даний крок надзвичайно важливий для комуністичної партії, так як назавжди підтвердить її легітимність та вбереже від поширення націоналістичних рухів вглиб країни, що є особливо небезпечним для КПК, враховуючи наявність проблеми Тибету та Сіньцзян-Уйгурського регіону [9, с. 57].

До того ж, захоплення Тайваню КНР військовим шляхом завдасть непоправної шкоди іміджу самих Сполучених Штатів на міжнародній арені. Попри те, що Вашингтон офіційно не має дипломатичних відносин з Тайбеєм, а також офіційно підтримує політику «одного Китаю», Тайвань все ж носить статус особливого союзника США, а США виступає гарантом безпеки острова. Влада Сполучених Штатів підтримує та продовжуватиме підтримувати тісні взаємозв'язки з Тайванем, особливо у сфері економічного співробітництва та постачання зброї. Інтенсивність співпраці, що прямо пропорційно впливає на

можливість ескалації конфлікту з боку КНР, зазвичай, залежить від вищого керівництва Білого дому. Однак, незалежно від активності адміністрації президента США, Тайвань залишається ефективним важелем тиску та стримування Китаю для Вашингтону [9, с. 57].

Сторони конфлікту – США та КНР, зафіксували керівні принципи для взаємодії у рамках «тайванського питання»: «Шанхайське комюніке» (1972 р.); «Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між КНР і США» (1978 р.) і «Китайсько-американське спільне комюніке» (1982 р.). Однак, у даних документах не окреслюється чітка позиція США з приводу Тайваню та не зазначаються кінцеві дати поставок зброї від Сполучених Штатів на острів [31, с. 154].

З боку КНР позиція закріплена на основі вже зазначеного вище Закону «Про протидію розколу країни» 2005 року, де закріплені положення про право КНР застосувати силу проти Тайваню, у випадку неможливості мирного приєднання [31, с. 154]. США свої позиції на острові також підтвердили «шістьма гарантіями» Рональда Рейгана 1982 року, де зазначено, що Сполучені Штати визнають позицію Китаю про те, що «існує один Китай і Тайвань є частиною Китаю» і що КНР є «єдиним законним урядом Китаю». Білий дім відмовляється від будь-якого застосування сили для вирішення конфлікту, буде продовжувати підтримувати культурні та економічні зв'язки з Тайванем, а також зобов'язуються продавати зброю Тайваню [67].

За допомогою Закону «Про відносини з Тайванем» Сполучених Штатів Америки (Taiwan Relations Act, 1979 р.) США закріпили можливість свого втручання в відносини між сторонами конфлікту саме тоді, коли дії материкового Китаю створять «яку б там не було загрозу безпеці, громадському спокою або економічній системі Тайваню» і «загрозу інтересам Сполучених Штатів, що виникає з цього» [31, с. 154].

Розглядаючи питання ключових інтересів головних гравців «тайванського питання», не варто забувати і про сам Тайвань, влада та населення якого вже давно почали відіграти далеко не останню роль в цьому протистоянні.

Тайванці розглядають питання приєднання до материкового Китаю як втрату демократії та всіх зусиль багаторічної боротьби проти комуністичного Китаю за власний суверенітет і визнання на міжнародній арені. Відповідно до опитувань Taiwans Mainland Affairs Council (MAC) 2020 року, лише 1,4 % жителів острова прагне об'єднатися з КНР. Рівно 21,7 % виступає за збереження статусу-кво з можливим проголошенням незалежності у майбутньому, 31 % мешканців Тайваню бажають збереження статусу-кво з непевним майбутнім або об'єднання з материком, а 27 % впевнені, що необхідно негайно проголосити незалежність. Як зазначають у комітеті, відсоток бажаючих проголошення незалежності Тайваню (27 %) є найвищим з 2010 року [60]. Отже, як бачимо, у разі намагання або успішного «об'єднання» двох Китаїв, Сі Цзіньпіну потрібно буде зіштовхнутися з проблемою непокори тайванського населення.

Протягом десятиліть на Тайвані та КНР сформувалися абсолютно різні політичні системи, що лише підтверджують прірву між двома Китаями. Тайвань всіляко використовує власну демократію як засіб підтримання власного іміджу на міжнародній арені, а також як один з аргументів відстоювання власної незалежності та відмінності від материкового Китаю.

Демократичний уряд, що сформувався на острові, в особі президентки Цай Інвень та правлячої Демократичної прогресивної партії, не підтримує принцип «одного Китаю». Переобрана у 2020 році на другий термін Цай Інвень також заявила, що Тайвань не буде розглядати питання відновлення переговорів на основі «консенсусу» 1992 року [53]. Це означає лише те, що й надалі буде проводитися політика відкидання спроб Пекіна заволодіти островом.

Зовнішня політика острова визначається тим, яка партія знаходиться при владі. Можна стверджувати, що вектори зовнішньої політики Тайваню змінюються через кожні кілька років. До того, як Цай Інвень прийшла до влади, президент Ма Інцзю від Гоміньдану, партії, яка відстоює абсолютно протилежні погляди від ДПП, тримав курс на поступове політичне зближення з материковим Китаєм [29].

Для населення острова та офіційного Тайбею головною ціллю на сьогоднішній день є бажання відстояти власну незалежність. Допоки Демократична

прогресивна партія буде знаходитися при владі, заклики КНР до мирного возз'єднання не будуть братися до уваги.

Доктрина «Трьох війн» Національно-визвольної армії Китаю у вирішенні «тайванського питання» займає ключове місце в стратегії КПК. Зважаючи на думку самих тайванців щодо «об'єднання» з континентальним Китаєм, а також повторну перемогу демократичного уряду, Китай вдається до застосування широкого виду різноманітних інформаційних та гібридних операцій впливу на Тайвань. Використання доктрини «Трьох війн» із одночасним застосуванням медіа, психологічної та правової війни, може створювати підґрунтя та сигналізувати про початок підготовки до повномасштабного збройного конфлікту. Якщо попереднє «мирне возз'єднання» не вдасться, Китай планує захопити Тайвань військовими методами, але перед цим значно послабити його стійкість за допомогою заходів інформаційного, психологічного, дипломатичного та економічного характеру.

З певною періодичністю Китай демонструє власне бажання захопити острів, проводячи масштабні військові навчання довкола острова з імітацією висадки десанту на узбережжях. Всі ці показові «ігри» в які грає КПК неодноразово призводили до загострення конфлікту та відносин між КНР, США та КР. Остання потужна демонстрація сили відбулася відразу після візиту спікерки Палати представників Конгресу США Ненсі Пелосі до Тайваню на початку серпня 2022 року. Тоді розпочалися найбільші в історії конфлікту військові навчання у шести акваторіях навколо Тайваню, що включали бойову стрільбу у водах і в повітряному просторі. Офіційний Тайвань тоді наголосив, що навчання КНР порушують територіальний простір, так як перетинаються з територіальними водами Тайваню і розташовані поблизу головних морських портів. Близько десяти кораблів військово-морських сил КНР та кілька бойових літаків перетнули лінію, що розділяє територіальні води двох Китаїв [12], а чотири з одинадцяти балістичних ракет випущених у напрямку Тайваню, пролетіли над островом [5]. До того ж, Китай вдався до економічного тиску на Тайвань, ввівши санкції проти двох фондів, заборонив імпорт деяких товарів з Тайваню, зокрема деяких видів риби, цитрусових, а також зняв дозвіл на поставку природного піску на острів [20].

Політичний оглядач Цзюньхуа Чжан зазначає, що масштабність військових навчань НВАК із застосуванням маневрів в повітрі, морі та кіберпросторі, сигналізують про те, що вони були ретельно сплановані та підготовані заздалегідь. Тобто, звинувачення Ненсі Пелосі та її візиту у провокуванні проведення демонстративних військових навчань можна не брати до уваги. Скоріше всього, обраний вже втретє головою КНР на XX-му Національному з'їзді КПК, Сі Цзіньпін намагався посилити власні позиції, щоб бути переобраним на наступний п'ятирічний термін. На фоні економічних проблем в країні та зовнішньополітичної кризи, для Сі Цзіньпіна даний крок виявився успішним [5]. Окрім того, офіційний Пекін вже вкотре намагається продемонструвати свою могутність та силу перед Сполученими Штатами, щоб переконати їх, що втручання в «внутрішньополітичні» проблеми країни буде мати катастрофічні наслідки.

У 2022 році президент США Джо Байден заявив, що Сполучені Штати готові захищати Тайвань військовим шляхом, заявивши, що «це зобов'язання, яке ми на себе взяли» [21]. Пізніше офіційний представник Білого дому спростував дану заяву та зазначив, що США не змінили своє ставлення до політики «єдиного Китаю» [58]. Адже відповідно до Закону «Про відносини з Тайванем» 1979 року, Сполучені Штати не зобов'язали себе захищати Тайвань у разі вторгнення, але будуть забезпечувати продаж зброї для самозахисту острова.

На основі всіх вище описаних подій, виникає питання чи дійсно КНР готова почати повномасштабну війну, що загрожує своїми наслідками торкнутися фактично весь світ.

Негативним варіантом розвитку ситуації довкола Тайваню є початок збройної агресії КНР та оголошення так званої «спеціальної операції» з захоплення острова.

Успішність проведення військових навчань демонструють наявність у Китаю конкретної стратегії, здатність контролювати доступ до острова та організувати блокаду. Сі Цзіньпін та високопоставлені представники міністерства оборони КНР та НВАК на XX-му Національному з'їзді партії зазначили, що незважаючи на те, що Китай поважає мирне розв'язання конфлікту, у разі непокори Тайваню готовий

застосувати зброю для «об'єднання» з островом. А за повідомленнями Radio Free Asia, китайський лідер у червні 2022 року підписав директиву, що дозволяє використовувати армію КНР у «невійськових» цілях, що фактично може означати підготовку до захоплення острова [35, с. 50].

Тим часом, держсекретар США Ентоні Блінкен заявив, що скоріше всього Китай може захопити Тайвань у набагато швидший термін, ніж вважалося раніше. В інтерв'ю Bloomberg державний секретар зазначив: «Що змінилося, так це рішення уряду в Пекіні про те, що даний статус-кво більше не прийнятний, що вони прагнуть пришвидшити процес, за допомогою якого вони будуть прагнути возз'єднання з Тайванем» [46]. На думку Ентоні Блінкена Китай навіть обрав шлях «об'єднання», що включатиме також й різноманітний тиск на острів в надії, що це прискорить процес [46].

Якщо Пекін дійсно планує розв'язати війну в найближчому майбутньому, йому необхідно впоратися з безліччю викликів. По-перше, головним фактором стримування КНР до роз'язання війни є висока інтегрованість у світову економіку. Товарообіг з США та ЄС перевищує 1,3 трлн доларів. У випадку накладання жорстких санкцій з боку Заходу економіка країни може опинитися під ударом також й через те, що КНР є одним з найбільших імпортерів газу, нафти, продовольства у світі. Експорт Китаю також має важливе значення для китайської економіки, так як від цього залежить і технологічний розвиток країни, і забезпечення мільярдного населення робочими місцями. Експерт Української асоціації китаєзнавців Єфремов Д. зазначає, що у разі накладання санкцій на Китай, першою галуззю, яка потрапить під удар, буде технологічна, що буде для КНР великою іміджевою та економічною втратою [8].

До того ж, враховуючи боргову кризу в якій зараз перебуває країна, станом на травень 2022 року загальний борг країни перевищував 35 трлн доларів або 265 % від ВВП, обслуговувати такі борги економіка Китаю зможе лише за умови зростання й оздоровлення фінансового сектору. Однак, опинившись під санкціями Заходу, це буде зробити практично неможливо, що може спровокувати внутрішні незадоволення всередині партії та населення країни. До того ж, стрес-тест

банківської системи країни показав, що якщо економіка зростатиме менше, ніж на 4,15 % на рік, то половина банків країни опиниться на межі дефолту. Тому санкції, застосовані західними країнами можуть викликати шок, який наблизить китайську економіку до таких чутливих показників [8]. Загальна ейфорія від «об'єднання» з Тайванем перетвориться на тягар для економіки, поширення невдоволення у суспільстві та навіть можливе загострення націоналістичних рухів у Тибеті чи СУАР.

По-друге, у результаті вдалого приєднання Тайваню до континентального Китаю, владі КНР доведеться зіштовхнутися з думкою самих тайванців, які, як відомо, не хочуть втрачати власну незалежність. Отож, окрім західних санкцій та міжнародної ізоляції, у вищого керівництва КПК з'явиться проблема керування непокірним Тайванем, жителі якого вже давно заявили про незгоду «об'єднання з материковим Китаєм».

Військові аналітики зазначають, що не зважаючи на успішний перебіг військових навчань та візуальну готовність Сі Цзіньпіна до цього кроку, Пекін навряд чи вдасться до більш агресивних військових кроків як мінімум до кінця цього року. Піднебесній необхідно створити таке геополітичне середовище, в якому Китай залишатиметься ключовою ланкою в глобальних ланцюжках торговельних поставок [5], і втрати в економіці не зможуть кардинально вразити китайську економіку та внутрішню стабільність в країні. Однак, зважаючи на переможний для Сі Цзіньпіна перебіг XX з'їзду КПК негативний варіант розвитку подій залишається найбільш ймовірним.

Позитивним варіантом розвитку ситуації є досягнення домовленостей між сторонами про початок діалогу навколо повільного налагодження відносин Тайваню та КНР у політичній, соціальній, економічній та інших сферах. Даний сценарій є ймовірним варіантом розвитку подій між островом та материком лише за умови приходу до влади Гоміньдану, що активно виступають за налагодження контактів з комуністичною владою Китаю. Наразі активна позиція тайванського населення та перебування при владі Демократичної прогресивної партії, не включають у свій порядок денний відновлення діалогу щодо обговорення так

званого «консенсусу» 1992 року, а також щодо об'єднання на основі принципу «одна країна – дві системи».

Нейтральною альтернативою розвитку ситуації є збереження статусу-кво у протистоянні Китайської Народної Республіки та Китайської Республіки. Даний варіант розвитку подій передбачатиме періодичне загострення відносин між КНР та Тайванем, КНР та США, а також подальшу підтримку Сполученими Штатами прагнення острова зберегти незалежність.

Поки що, важко спрогнозувати чи дійсно обраний на безпрецедентний третій термін Сі Цзінпін, вдасться до ризикованого кроку захопити Тайвань військовим методом. Однак, зважаючи на заяви очільника партії та чисельні військові навчання, войовнича політика цієї країни буде лише посилюватися. Бажання лідера Китаю продемонструвати перемогу комуністичної ідеології над демократією, може мати фатальні наслідки не тільки для Китаю, а й для всього світу. Колапс світової економіки, зростання інфляції, нестача продовольства, застій технологічної галузі є одними з багатьох небезпечних результатів негативного сценарію розвитку подій.

В найближчому майбутньому, за правління Сі Дзінпіна в КНР та Цай Інвень на Тайвані, будуть продовжуватися наступні тенденції. Уряд Тайваню й далі продовжуватиме відкидати пропозиції КНР почати обговорення «приєднання» острова до континентального Китаю на основі принципу «одна країна – дві системи» на що офіційний Пекін буде відповідати військовими навчаннями НВАК, що імітуватимуть захоплення острівної території. Китай продовжуватиме тиснути на Тайвань на економічному, дипломатичному, політичному та кібер фронті, застосовуючи всі можливі методи та засоби «переконати» владу Тайваню. Тайвань, в свою чергу намагатиметься продовжувати свої прориви на дипломатичній ниві, що дозволить розширити власні економічні та політичні контакти та заручитися всебічною підтримкою більшої кількості партнерів.

Отже, сучасний стан «тайванської проблеми» та особливості перебігу відносин між КНР, КР та США, що супроводжуються яскравою конфронтацією, потребують детального вивчення та дослідження. Адже зростання потужності

Китаю, глобальні амбіції Сі Цзіньпіна та його прагнення до відновлення «історичної справедливості» можуть мати масштабні наслідки для всього світу. З метою відновлення могутності Китаю, демонстрації світові власної сили та непереможності, особливо перед таким суперником як Сполучені Штати, а також забезпечення власного довічного правління, лідер КНР Сі Цзіньпін може вдаватися до застосування немирного плану приєднання острова. Успішно проведені військові навчання демонструють наявність у Китаю конкретної стратегії з захоплення острова, а також здатність контролювати доступ до Тайваню та організувати його блокаду. Наразі, негативний сценарій розвитку подій, а саме застосування зброї задля приєднання Тайваню, є найбільш ймовірним. Заяви самого Сі Цзіньпіна, а також представників партії та НВАК, прийняття відповідних доктрин, проведення наймасштабніших за всю історію військових навчань, успішний перебіг XX з'їзду КПК є ключовими подіями, що вказують на даний перебіг подій у майбутньому. Однак, Китаю доведеться зіштовхнутися з низкою проблем, таких як активна позиція самих тайванців, що не бажають втрачати незалежність, запровадження західних санкцій у разі агресії, що боляче вдарять по послабленій китайській економіці, ізоляція від всього світу тощо. Допоки Китай вагається чи розпочинати, чи ні військову кампанію проти Тайваню, він продовжуватиме застосовувати різні засоби тиску на економічному, дипломатичному, політичному та кібер фронті, щоб всіляко послабити острів та намагатися переконати владу Тайваню у важливості «об'єднання» з материковим Китаєм.

ВИСНОВКИ

Доктрина «Трьох війн» КНР – це концепція гібридної війни, що проводиться Національно-визвольною армією Китаю, покликана захищати «ключові інтереси» Китайської Народної Республіки. Саме таке визначення доктрини «Трьох війн» надається в «Правилах політичної роботи НВАК» — концепції інформаційних та гібридних операцій китайської армії, опублікованої 2005 року. «Три війни» є не що інше як різновид асиметричної війни майбутнього, що включає в себе медіа війну, або війну за громадську думку, психологічну та правову війни.

Головною метою концепції є вплинути на думки та поведінку супротивника та змусити його діяти відповідно до інтересів КПК. Також вважається, що доктрина «Трьох війн» КНР є не чим іншим, як китайським мистецтвом перемагати у конфлікті, не застосувавши зброї. Однак, використання міжнародного права чи національного законодавства у поєднанні з різностороннім психологічним тиском, зокрема і у медіа, може стати підґрунтям для проведення Китаєм військової кампанії у майбутньому. Приклад цього зараз прослідковується в загостренні ситуації довкола Тайваню.

Доктрина «Трьох війн» КНР є відносно новою концепцією ведення гібридної війни КНР, однак, заснованою на давніх традиціях китайського військового мистецтва. Вперше операції впливу на думку супротивника описані ще за період Стародавнього Китаю у військовому трактаті «Мистецтво війни» Сунь-Цзи, де наголошувалося, що найкращим методом психологічного тиску є дезінформація та маніпуляція, використання пропаганди, поширення чуток з метою дезорієнтації противника та введення його в оману. Цей глибокий історичний досвід продовжує служити лідерам Китаю і по сьогодні. Однак, варто зазначити, що китайська військова та політична стратегія значно відрізняється від Західної традиційної думки. Адже Китай сприймає світ не з точки зору «миру та кооперації», а з точки зору «конфлікту та змагання», що постає з постійного прагнення КНР до гегемонії на міжнародному та регіональному рівнях та економічного зростання.

Медіа війна або війна за громадську думку як основна частина доктрини

гібридної війни КНР покликана впливати на громадську думку всередині країни та закордоном, використовуючи всі засоби поширення інформації — ЗМІ, кінематограф, друковані видання, телебачення, Інтернет, соціальні мережі тощо. Медіа вплив спрямований як на внутрішню (суспільство Китаю), так і на зовнішню (органи влади, населення, війська інших країн світу, міжнародні організації тощо) аудиторію. Мета — заручитися підтримкою громадськості, виправдовувати власні дії всередину країни та закордоном, впливати на здатність ворога проводити власну зовнішню та внутрішню політику тощо.

Гарним засобом поширення наративів та ідей КПК є використання засобів масової інформації. Відповідно до настанови Голови партії Сі Цзіньпіна «добре розповідати історію Китаю», КПК не тільки використовує власні ЗМІ для досягнення цієї цілі, а й навчає та підкупує іноземних журналістів та розширює свої державні медіа ресурси до безпрецедентних масштабів. На так звану «гостру силу» Китаю у 2018 році було витрачено рекордні 500 мільйонів доларів для рекламної кампанії, спрямованої на західну аудиторію. Головною метою такої стратегії є побудувати новий глобальний наратив про Китай, як про політичного та економічного лідера світу, одночасно кидаючи виклик ліберальній демократії як ідеальній політичній структурі розвитку сучасного світу.

Китай систематично застосовує власну медіа стратегію просування власних інтересів та вирішення конфліктів також і для врегулювання внутрішніх проблем. Боротьба КНР з «трьома дияволами», що розвинулися в СУАР, а саме з екстремізмом, сепаратизмом та тероризмом, супроводжується потужною медіа кампанією в світі. Китай масово переконує внутрішню та зовнішню аудиторію у важливості для Китаю не допустити утворення на її території «другої Сирії чи Лівії», а також звинувачує Захід у «підриві» стабільності Китаю.

Психологічна війна, так само як і медіа війна, виступає потужним інструментом впливу на опонента. На сучасному етапі розвитку психологічної війни, інформаційно-психологічні операції застосовуються з переважно з використанням політичних, дипломатичних, економічних тощо компонентів. Психологічна війна спонукає протилежну сторону змінити думку чи відмовитися

від певних дій, спричиняє негативний вплив на економіку, впливає на сприйняття ситуації міжнародною спільнотою чи населенням власної країни тощо. Прикладами психологічного впливу, що проводиться сучасним Китаєм є накладання ембарго на певні види продуктів/сировини/виробів спеціалізації країни, демонстрація сили, військові навчання, тестування новітньої зброї, кібератаки, дипломатичний тиск тощо.

На основі дослідження також зроблено висновок, що кібервійна або окремі кібератаки є окремим видом психологічних операцій. Метою кібератак у концепції «Трьох війн» КНР є зменшення ефективності протистояння опонента та підрив його колективної безпеки. Також мотивом злочинів КНР з використанням інформаційно-комунікаційних технологій є досягнення політичних цілей держави. Ситуація, коли на фоні індо-китайського конфлікту група китайських хакерів вразила 10 об'єктів енергетичного сектору та 2 порти є яскравим тому прикладом. Таким чином Китай демонструє силу та власну здатність вражати критичні об'єкти задля досягнення мети, що може призвести до ескалації конфлікту.

Правова війна також є невід'ємною частиною доктрини «Трьох війн» НВАК. Зазвичай, правова війна не виникає сама по собі, а є частиною більшої військової кампанії, кампанії боротьби з громадською думкою або ЗМІ тощо. Окремі міжнародні договори чи національне законодавство використовується Китаєм задля відстоювання власних інтересів у правовій сфері та юридичного обґрунтування власних дій, поширення сумнівів серед військових і державних органів влади супротивника й міжнародної спільноти. Можемо зробити висновок, що концепція правової війни Китаю відображає як традиційні китайські, так і марксистські погляди на те, що закон служить ідеологічним інструментом політики, адже КПК розглядає закон як інструмент управління, а не як інструмент, який накладає будь-які обмеження на партію.

Нерідко правова війна використовується КНР як можливість легалізувати будь-яку дію заднім числом, тобто надати законності майбутнім власним крокам на міжнародній арені чи всередині власної країни. Така тенденція проявлялася в зусиллях Китаю переосмислити Конвенцію ООН з морського права з метою зміни

морських кордонів у Південно-Китайському морі. На рівні з міжнародним правом Китай, для аргументації власного суверенітету над акваторією Південно-Китайського моря, використовує також національне законодавство (Закони КНР «Про виключну економічну зону та континентальний шельф» від 1998 року, «Про територіальні води та прилеглу зону» 1992 року, «Про берегову охорону» та «Про безпеку мореплавства» 2021 року) та морські карти 1960 року, з так званою U-подібною лінією, що, на думку Китаю, підтверджує його «історичне» право на володіння морем.

Отже, попри зовнішню розбіжність «компонентів» концепції «Трьох війн», а саме боротьби з громадською думкою, психологічної та правової війни, вони все ж мають спільну характеристику — здатність маніпулювати громадською думкою. Маніпулювання інформацією є ключем до переконання супротивника в неможливості відмовитися від запропонованої КНР стратегії вирішення конфліктної ситуації, розпочатої самою Піднебесною. А партійна пропаганда чи розповсюдження неправдивої інформації допомагають впливати на аудиторію західного суспільства, щоб поширювати власні меседжі.

Застосування Китаєм доктрини «Трьох війн» на практиці можна продемонструвати на прикладі довгої історії протистояння між КНР та Тайванем. Метою масштабного всестороннього впливу на острів, з використанням правових, інформаційних, психологічних, дипломатичних, військових засобів, є прагнення приєднання Тайваню до материка на основі принципу «одна країна — дві системи», а також ліквідація ще одного суб'єкта на міжнародній арені, що називається Китайською Республікою. Тактика «Трьох війн» КНР використовується з метою ізолювати та деморалізувати тайванський уряд, а також зламати прагнення суспільства Тайваню до всебічного опору ворогу.

Відповідно до заяв КПК, якщо «мирний» план об'єднання з островом не спрацює, Китай, на основі Закону «Про протидію розколу країни» 2005 року, не виключає можливості застосувати силу для приєднання острова. КПК постійно вдається до публічних погроз на адресу правлячої верхівки Тайваню, особливо після приходу до влади президентки Цай Інвень та Демократичної прогресивної

партії, що всіляко виступають за незалежний від КНР Тайвань. Це є прикладом правової війни в дії, яка створює для Китаю «законний» шлях змушення Тайваню не проголошувати власну незалежність, і забезпечує виправдання війни у майбутньому у випадку, якщо Тайвань дійсно вдасться до такого кроку.

Для поширення певної інформації, розповсюдження дезінформації чи маніпулювання фактами, здобування підтримки власної політики серед мешканців острова тощо Китай використовує засоби масової інформації. Поширення різноманітної інформації за допомогою ЗМІ дає Китаю можливість підірвати довіру населення Тайваню до власної влади, деморалізувати суспільство й армію, пропагувати переваги «возз'єднання» Тайваню з КНР тощо.

Психологічний тиск на ворога КНР здійснює за допомогою постійних кібератак на урядові та неурядові структури Тайваню, військових навчань, випробування зброї, патрулювання бомбардувальниками та винищувачами у повітряному просторі Тайваню, економічного тиску тощо. Зроблено висновок, що різноманітні засоби тиску значно посилилися після обрання на пост президентки Тайваню Цай Інвень у 2016 році, адже відтоді Китай збільшив частоту та масштабність військових навчань поблизу острова з порушення його територіальних вод та повітряного простору, провів велику кількість кібератак на критичну інфраструктуру Тайваню, наклав економічні санкції на Тайвань тощо. Китай також періодично вдається до дипломатичного тиску на інші країни світу, які роблять кроки на збільшення економічних, політичних чи дипломатичних відносин з Китайською Республікою.

На фоні активного використання засобів медійного, економічного, військового, дипломатичного тощо тиску КНР на Тайвань питання здатності Сі Цзіньпіна застосувати силу для приєднання острова набуває нових особливостей. Невирішеність «тайванського питання» розглядається Пекіном як одна з останніх «перешкод» на шляху до відновлення колишнього могутнього Китаю та повернення повноцінної територіальної цілісності країни. Тому, амбіційний Пекін на чолі з лідером КНР Сі Цзіньпіном може вдатися до застосування немирного плану приєднання острова, що загрожує перерости в загрозу не тільки

регіонального масштабу, а й світового.

Наразі, негативний сценарій розвитку подій, а саме застосування зброї задля приєднання Тайваню, є найбільш ймовірним. Заяви Сі Цзіньпіна, представників партії та НВАК, прийняття відповідних доктрин, проведення наймасштабніших за всю історію військових навчань в серпні 2022 року, успішний перебіг XX з'їзду КПК, перш за все для самого очільника партії, є подіями, що вказують на можливість даного варіанту розвитку ситуації у майбутньому. Однак, Китаю доведеться зіштовхнутися з низкою проблем, таких як активна позиція самих тайванців (27 % жителів виступають за негайне проголошення незалежності), накладання західних санкцій у разі агресії, що боляче вдарять по послабленій китайській економіці, ізоляція від всього світу тощо. Щоб зробити цей крок верховне керівництво Китаю повинно врахувати всі можливі сценарії розвитку подій та запровадити необхідні заходи для того, щоб не потрапити у власну пастку спричинену незмінним прагненням до світового домінування.

Позитивний варіант розвитку ситуації, а саме початок діалогу між сторонами навколо повільного налагодження відносин, наразі є найменш ймовірним. Позиція тайванського уряду за правління ДПП не включає в свій порядок денний обговорення налагодження відносин з материком на основі принципу «одна країна – дві системи», як того прагне сам Китай. Нейтральною альтернативою розвитку ситуації є збереження статусу-кво довкола «тайванського питання», що може супроводжуватися періодичними загостреннями відносин між КНР, КР та США.

Допоки Китай вагається чи розпочинати, чи ні військову кампанію проти Тайваню, він продовжуватиме застосовувати різні засоби тиску на економічному, дипломатичному, політичному та кібер- фронті, щоб всіляко послабити острів та намагатися переконати владу Тайваню у важливості «об'єднання» з материковим Китаєм. Наразі важко спрогнозувати яким буде наступний крок Китаю по відношенню до Тайваню, однак войовнича політика цієї країни буде лише посилюватися.

Таким чином, можна зробити висновок, що стратегія гібридної війни КНР на

основі доктрини «Трьох війн» є ефективним засобом досягнення глобальних цілей за допомогою використання психологічних, правових та медійних засобів. Розуміння специфіки даної доктрини дозволить спрогнозувати її наслідки, знизити ризики впливу та створити ефективну протидію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бернацький С. В. Проблема островів Сенкаку (Дяюйдао) та експансіоністські прояви у зовнішній політиці Китаю. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія. Сер.: Історія*. 2014. Т. 227. Вип. 215. С. 134—139.

2. Більовська Ю. І. Доктрина «Трьох війн» КНР як глобальна стратегія впливу на міжнародній арені. *Aviation in the XXI-st century — Safety in aviation and space technology* : матеріали X Всесв. конгр., 28—30 верес. 2022 р. Київ : НАУ, 2022.

3. Більовська Ю. І. Кібервійна як інструмент впливу КНР. *Європейські стандарти освітніх програм: молодь і наука* : тези доп. круг. столу, 10 лист. 2022 р. Київ : НАУ, 2022.

4. Більовська Ю. І. Особливості ведення інформаційної війни РФ проти України. *Актуальні проблеми соціальних комунікацій* : матеріали Восьмої всеукр. студ. наук. конф., 30 трав. 2022 р. Київ : НАУ, 2022. С. 9—12.

5. Бомба сповільненої дії повномасштабного конфлікту з Тайванем вибухне ще під час правління Сі Цзіньпіна. Світ повинен бути до цього готовий // Борисфен Інтел. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/politics/bomba-sprovilnenoyi-diyi-navkolo-tajvanu/>. (дата звернення: 28.10.2022).

6. Валюшко І. О. Еволюція інформаційних війн: минуле і сучасність. *Історико-політичні студії*. 2015. № 2. С. 127—134.

7. Велике китайське гето: як Сі Цзіньпін вирішує «уйгурське питання»? // ADASTRA. URL: https://adastra.org.ua/blog/velike-kitajske-geto-yak-si-czinpin-virishuye-ujgurske-pitannya_1. (дата звернення: 28.10.2022).

8. Економіка проти Третьої світової. Чи зможуть санкції стримати Китай? // Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/05/3/686551/>. (дата звернення: 28.10.2022).

9. Жеваго О. К. «Тайванська карта» як інструмент реалізації геополітичних інтересів США і КНР. *Україна та країни Східної та Південно-Східної Азії: досвід модернізації та перспективи взаємодії* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з

нагоди 75-річчя ств. ООН. 13 лист. 2020 р. Харків : ХНУ Каразіна, 2020. С. 56—58.

10. Історія інформаційно-психологічного протиборства : підручник / Жарков Я.М. та ін. ; за заг. ред. М. М. Скулиша. Київ : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2012. 212 с.

11. Карнаух А. А., Шевчук З. Ю. Інформаційна війна на сучасному етапі розвитку суспільства. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. Економіка і право*. 2015. Вип. 29. С. 98—103.

12. Китай почав військові навчання навколо Тайваню після візиту Пелосі // Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/news-kytai-viyskovi-navchannia/31973478.html>. (дата звернення: 28.10.2022).

13. Китай пригрозив Тайваню війною через прагнення до незалежності // BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-55870463>. (дата звернення: 28.10.2022).

14. Климишин П. Кордони Китайської Народної Республіки як чинник формування її геостратегії. *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини*. 2013. Вип. 676—677. С. 180—186.

15. Копійка М. «Гостра сила» в стратегії інформаційної безпеки Китаю. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2020. № 1. С. 68—80.

16. Корнута І. Геополітика Південно-Китайського моря: інтереси ключових гравців. *Геополітика України: історія і сучасність* : зб. наук. пр., 2016. С. 333—342.

17. Магда Є. М. Гібридна війна: сутність та структура феномену. *International relations, part «Political sciences»*. 2014. № 4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2489/2220. (дата звернення: 30.10.2022).

18. Місце гакерства в зовнішній політиці КНР // ADASTRA. URL: <https://adastra.org.ua/blog/misc-gakerstva-v-zovnishnij-politici-knr>. (дата звернення: 28.10.2022).

19. Міхеєв Ю. І., Чернявський Г. П., Турченко Ю. В., Пінчук, О. І. Дефініції поняття «гібридна війна». *Збірник наукових праць Військового інституту*

Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ, 2016. № 51. С. 124–130.

20. Помста Цзіньпіна. Китай вводить проти Тайваня низку обмежень // Главком. URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/pomsta-tszinpinga-kitaj-vvodit-proti-tajvanja-nizku-obmezhen-865273.html>. (дата звернення: 28.10.2022).

21. Президент США заявив про готовність застосувати військову силу для захисту Тайваню // Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-baiden-taiwan/31864308.html>. (дата звернення: 28.10.2022).

22. Рік «агресивного пікселя» або початок доби двовимірної кібердипломатії // Фонд громадської дипломатії. URL: <http://civildiplomat.com/rik-agresivnogo-pikselya-abo-pochatok-dobi-dvovimirnoi-kiberdiplomatii> (дата звернення: 28.10.2022).

23. Рижков М. Інформаційна війна // Політична енциклопедія / Гол. ред. Левенець Ю. Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 298–299.

24. Сі Цзіньпін дав важливі вказівки семінару з національної оборони та військової реформи, наголошуючи на сумлінному узагальненні та застосуванні успішного досвіду реформ та прагненні створити нову ситуацію реформування та зміцнення армії // Сінхуа. URL: http://www.news.cn/politics/leaders/2022-09/21/c_1129021119.htm. (дата звернення: 28.10.2022);

25. Сі Цзіньпін не виключив застосування сили для повернення Тайваню // BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-46738695>. (дата звернення: 28.10.2022).

26. Сі Цзіньпін хоче захопити Тайвань до 2027 року – ЦРУ // Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3573264-si-czinpin-hoce-zahopiti-tajvan-do-2027-roku-cru.html>. (дата звернення: 28.10.2022).

27. Супермаркет пропаганди: КНР (частина перша) // ADASTRA. URL: <https://adastra.org.ua/blog/supermarket-propagandi-knr-chastina-persha>. (дата звернення: 28.10.2022).

28. Супермаркет пропаганди: КНР (частина друга) // ADASTRA. URL: <https://adastra.org.ua/blog/supermarket-propagandi-knr-chastina-druga>. (дата

звернення: 28.10.2022).

29. Тайванська проблема: чи можливе возз'єднання Китаю з Китаєм? // ADASTRA. URL: <https://adastra.org.ua/blog/tajvanska-problema-chi-mozhlive-vozzyednannya-kitayu-z-kitayem>. (дата звернення: 28.10.2022).

30. Таран М. А. Проблема політичного об'єднання КНР з Тайванем та зовнішня політика США. *Східний світ*. 2004. № 1. С. 121—131.

31. Топчій Д. С. Вплив відносин між США і КНР на вирішення «тайванського питання» на сучасному етапі. *Сходознавство. Актуальність та перспективи: 2021 рік* : тези доповідей II Міжнар. наук-метод. конф., 19 бер. 2021 р. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2021. С. 154—156.

32. Требін М. П. Феномен гібридної війни. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 87. С. 366—371.

33. Феськов І. В. Основні методи ведення гібридної війни в сучасному інформаційному суспільстві. *Актуальні проблеми політики*. 2016. № 58. С. 67—76.

34. Чекаленко Л. Д. Про поняття «гібридна війна». *Віче*. 2015. № 5. С. 41—42.

35. Шевчук О. «Тайванська проблема» в контексті дестабілізації системи міжнародних відносин російсько-українською війною. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2022. № 4. С. 47—53.

36. Як Китай захоплює острови у Південно-Китайському морі // НВ. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/kitay-yak-pekyn-zahoplyuye-ostrovi-u-pivdenno-kitayskomu-mori-rosiya-ostanni-novini-50177992.html>. (дата звернення: 28.10.2022).

37. An Analysis of China's Economic Coercion Against Lithuania // Council on Foreign Relations. URL: <https://www.cfr.org/blog/analysis-chinas-economic-coercion-against-lithuania>. (Last accessed: 28.10.2022).

38. Assessment on U.S. defense implications of China's expanding global access // U.S. Department of Defence. URL: <https://media.defense.gov/2019/Jan/14/2002079292/-1/-1/1/EXPANDING-GLOBAL-ACCESS-REPORT-FINAL.PDF>. (Last accessed: 28.10.2022).

39. Authoritarian Sharp Power: Comparing China and Russia // The Asan Forum. URL: <https://theasanforum.org/authoritarian-sharp-power-comparing-china-and-russia/>.

(Last accessed: 30.10.2022).

40. Bebber R. The Cyber Dragon // U.S. Naval Institute Blog. URL: <https://blog.usni.org/posts/2016/07/11/the-cyber-dragon>. (Last accessed: 30.10.2022).

41. Bisht N. S., Jain R., Gambhir, V. Doklam Plateau and Three Warfares Strategy. *China Report*. 2019. Vol. 55. № 4. P. 293—309.

42. China and Taiwan: A really simple guide // BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-59900139>. (Last accessed: 28.10.2022).

43. China-Linked Group RedEcho Targets the Indian Power Sector Amid Heightened Border Tensions // Recorded Future. URL: <https://cutt.ly/NMCfFBm>. (Last accessed: 30.10.2022).

44. China's multi-billion dollar media campaign a major threat for democracies' around the world // ABC News. URL: <https://www.abc.net.au/news/2019-02-08/chinas-foreign-media-push-a-major-threat-to-democracies/10733068>. (Last accessed: 28.10.2022).

45. China's «Three Warfares» In Theory and Practice in the South China Sea // Georgetown Security Studies Review. URL: <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/2018/03/25/chinas-three-warfares-in-theory-and-practice-in-the-south-china-sea/>. (Last accessed: 28.10.2022).

46. China Wants to «Speed Up» Its Seizure of Taiwan, Blinken Says // Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-10-26/blinken-says-china-wants-to-speed-up-its-seizure-of-taiwan?leadSource=uverify%20wall>. (Last accessed: 28.10.2022).

47. Clarke M. China's Application of the «Three Warfares» in the South China Sea and Xinjiang. *Orbis*. 2019. Vol. 63. № 2. P. 187—208.

48. Cochran E. China's «Three Warfares» : People's Liberation Army Influence Operations. *International Bulletin of Political Psychology*. 2020. Vol. 20. № 1. P. 1—24.

49. Cyberwarfare statistics : A decade of geopolitical attacks // Privacy Affairs. URL: <https://www.privacyaffairs.com/geopolitical-attacks/>. (Last accessed: 28.10.2022).

50. Halper S. China: The Three Warfares. Cambridge : University of Cambridge, 2013. 559 p.

51. Harold S. W., Beauchamp-Mustafaga N., Hornung J. W. Chinese Disinformation Efforts on Social Media // RAND Corporation. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR4373z3.html. (Last accessed: 28.10.2022).

52. Iasiello E. China's Three Warfares Strategy Mitigates Fallout From Cyber Espionage Activities. *Journal of Strategic Security*. 2016. Vol. 9. № 2. P. 45–69.

53. Is the «1992 Consensus» Fading Away in the Taiwan Strait? // RAND Corporation. URL: <https://www.rand.org/blog/2020/06/is-the-1992-consensus-fading-away-in-the-taiwan-strait.html>. (Last accessed: 28.10.2022).

54. Katoch D. C. Countering China's «Three Warfares» Strategy. *Scholar Warrior, Spring*. 2018. № 2. P. 8–15.

55. Libicki M. C. What Is Information Warfare? Washington : National Defence University, 1995. 104 p.

56. Localization of Chip Manufacturing Rising. Taiwan to Control 48% of Global Foundry Capacity in 2022, Says TrendForce // TrendForce. URL: <https://www.trendforce.com/presscenter/news/20220425-11204.html>. (Last accessed: 28.10.2022).

57. Milliff A. Fighting the Elements: Assessing a Sino-Indian Conflict at Doklam // Massachusetts Institute of Technology. URL: https://aidanmilliff.com/publication/fighting-the-elements-campaign-analysis/Milliff_Fighting%20The%20Elements_June282018.pdf. (Last accessed: 28.10.2022).

58. No change in U.S. policy towards Taiwan, says White House official // Reuters. URL: https://www.reuters.com/world/no-change-us-policy-towards-taiwan-says-white-house-official-2022-0523/?fbclid=IwAR3JI9ZmDTLE8pthM9-yTp3fhPXs2Cr6s9Wh3egkN-OxPPzHJqV_4ksh7fc. (Last accessed: 28.10.2022).

59. Pomerantsev P. Brave New War // The Atlantic. URL: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/12/war-2015-china-russia-isis/422085/>. (Last accessed: 28.10.2022).

60. Public's View on Current Cross-Strait Relations // Mainland Affairs Council. URL: https://www.mac.gov.tw/en/Content_List.aspx?n=210E8378B69B94C6. (Last

accessed: 28.10.2022).

61. Quirk S. Lawfare in the disinformation age: Chinese interference in Taiwan's 2020 elections. *Harvard International Law Journal*. 2021. Vol. 62. № 2. P. 525–567.

62. Rahman. R. Philosophy & Warfare: A care against a Chinese D-Day. *The Hamiltonian Statecraft*. 2022. Vol. 1. № 1. P. 41–52.

63. Singh A. China's «Three Warfares» and India. *Journal of Defence Studies*. 2013. Vol. 7. № 4. P. 26–46.

64. Southerland M. As Chinese Pressure on Taiwan Grows, Beijing Turns Away from Cross-Strait Diplomatic Truce // U.S. CHINA ECONOMIC AND SECURITY REVIEW COMMISSION. URL: <https://www.uscc.gov/research/chinese-pressure-taiwan-grows-beijing-turns-away-cross-strait-diplomatic-truce>. (Last accessed: 28.10.2022).

65. Summary of the 2018 National Defense Strategy of The United States of America // U.S. Department of Defence. URL: <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>. (Last accessed: 28.10.2022).

66. Taiwan: China's Gray Zone Doctrine in Action // Small Wars Journal. URL: <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/taiwan-chinas-gray-zone-doctrine-action>. (Last accessed: 28.10.2022).

67. Taiwan Relations Act // CONGRESS. GOV. URL: <https://www.congress.gov/bill/96th-congress/house-bill/2479>. (Last accessed: 30.10.2022).

68. Taiwan says China behind cyberattacks on government agencies, emails // Reuters. URL: <https://www.reuters.com/article/us-taiwan-cyber-china/taiwan-says-china-behind-cyberattacks-on-government-agencies-emails-idUSKCN25F0JK>. (Last accessed: 28.10.2022).

69. The Official Position of the Republic of China (Taiwan) on the People's Republic of China's Anti-Secession (Anti-Separation) Law // Mainland Affairs Council. URL: https://www.mac.gov.tw/en/News_Content.aspx?n=8A319E37A32E01EA&sms=2413CFE1BCE87E0E&s=D1B0D66D5788F2DE (Last accessed: 28.10.2022).

70. The PLA'S latest strategic thinking on the Three Warfares // CIMSEC. URL: <https://cimsec.org/plas-latest-strategic-thinking-three-warfares/>. (Last accessed: 28.10.2022).

71. Thomas, T. L. Google Confronts China's «Three Warfares» // Defence Technical Information Center. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA528986>. (Last accessed: 28.10.2022).

72. Walton T. A. China's Three Warfares. *Delex Consulting, Studies, and Analysis*. 2012. № 3. P. 1–12.

73. Why China-Taiwan Relations Are So Tense // Council on Foreign Relations. URL: <https://www.cfr.org/background/china-taiwan-relations-tension-us-policy-biden>. (Last accessed: 28.10.2022).

74. Xinhua News Agency // Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Xinhua_News_Agency#Headquarters_and_regional_offices. (Last accessed: 28.10.2022).